

**Fenomenologinen tutkimus arvoista aikuiskoulutuksen
näkökulmasta**

Sari Backman

Pro gradu -tutkielma

Kasvatustieteiden tiedekunta

Aikuiskasvatustiede

Lapin yliopisto

2018

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Fenomenologinen tutkimus arvoista aikuiskoulutuksen näkökulmasta

Tekijä: Sari Backman

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede/Aikuiskasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ_X_Sivulaudaturtyö__Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 63 s., 1 liite

Vuosi: 2018

TIIVISTELMÄ

Tämän laadullisen menetelmän pro gradu- tutkimuksen tehtävänä on selvittää ihmisen elämään vaikuttavia arvoja aikuiskoulutuksen näkökulmasta, tarkemmin vaikuttaako aikuisessa iässä kouluttautuminen kokemuksena inhimillisiin arvoihin ja niiden järjestykseen. Tutkimukseni on empiiris-fenomenologinen ja poikkitieteellinen psykologian sekä filosofian tutkimusalueisiin. Teorialähtöisen tutkimusanalyysin viitekehys on jo tutkittavasta ilmiöstä tiedetty arvoteoria ja aineiston analyysi on teorialähtöinen sisällönanalyysi.

Kokemamme tapahtumat sekä tunteet vaikuttavat vahvasti ihmisen arvoihin. Tunteista ja arvoista muodostuu identiteettimme, ja esimerkiksi tunteisiin liittyen onnellisuuden tavoittelu on globaali ilmiö. Psykologiassa on tutkittu arvoja ja niiden muuttumista elämänsä elämisen tapahtumien ja elämässä tapahtuvien kriisien ohella ja kautta. Filosofissa taas tutkitaan arvojen järjestystä ihmisen elämässä. Tutkin työssäni, onko aikuisopiskelulla ja suoritettulla tutkinnolla, tai

opintokokonaisuudella kokemuksen perusteella merkitystä ihmisen arvoidentiteettiin ja arvojärjestykseen.

Aikuiskasvatuksen yksi tutkimuksen kohde on jatkuva oppiminen. Kehityspsykologiassa on jo tutkittu ja todettu, että oppimista tapahtuu koko ihmisen elämän ajan. Yhteiskuntamme rakennemuutoksessa aikuiskoulutuksen merkitys on huomattava. Uudelleen kouluttautuminen voi olla työpaikan säilymisen edellytys kotipaikkakunnalla. Työssäni pohdin siis myös, miten tämä jatkuva oppiminen vaikuttaa ihmisen identiteettiin ja sen myötä arvoihin, onnellisuuteen sekä elämän kulkuun ja mahdollisesti jopa tulevaisuuteen.

Tutkimukseni tein fenomenologisella menetelmällä. Keräsin teorialähtöisen aineiston syvähaastatteluna haastatteleamalla kyselyyn osallistuneita sähköpostitse kesällä 2018. Kyselyyni osallistui kymmenen etniseltä taustaltaan suomalaista eri-ikäistä ihmistä. Tutkittavat henkilöt eivät saaneet haastattelun pohjaksi valmista arvoluetteloa, vain pelkän viittauksen tunnettuihin arvoteoreetikoihin, joten vastaajien oma kokemus on vapaasti kirjoitettua. Vastausten sekä teorialähtöisen sisällönanalyysin perusteella voidaan havaita, että aikuiskoulutuksella on vahva vaikutus aikuisen ihmisen arvoihin ja niiden järjestykseen. Lisäksi havaitsin, että tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen vahvistaa esimerkiksi tieteen merkitystä.

Asiasanat: Aikuiskasvatus, arvot, tunteet, identiteetti, sosiaalipsykologia, psykologia, fenomenologia.

Sisältö

1. JOHDANTO.....	5
2. ARVOT TUTKIMUKSEN KOHTEENA	11
2.1 Arvoidentiteetti.....	11
2.2 Tunteista arvoihin.....	12
2.3 Suomalaisten onnellisuus ja arvot	14
3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA.....	23
3.1 Arvoteoriat tutkimuksen taustalla.....	23
3.2 Kehityopsykologia ja persoonallisuuspsykologia.....	27
3.3 Aikuiskasvatustiede ja arvot.....	31
4. TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT.....	34
4.1 Tutkimuskysymys.....	34
4.2 Laadullinen tutkimus - teoreettinen, vai empiirinen?.....	35
4.3 Tutkimuksen aineiston keruu	38
4.4 Aineiston analyysiprosessi	41
5. AIKUISOPISKELIJAN ARVOT	46
5.1 Miksi hakeutua aikuisopiskelijaksi	47
5.2 Kokemuksen vaikutus arvoihin.....	50
5.3 Opiskelun vaikutus arvoihin.....	52
6. POHDINTA.....	55
LÄHTEET	59
LIITE 1.1	

1. JOHDANTO

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena ovat aikuiskoulutuksen mahdollinen vaikutus ihmisen inhimillisiin arvoihin, muutoksen taustalla vaikuttavat arvot ja arvojärjestys, arvoihin oleellisesti liittyvät hyvän elämän elementit, ja näihin liittyen vahvuudet ihmisen kehityksessä elämänkaaren ja elämänkulun näkökulmassa. Tutkimuksessani vertaan eri teoreetikkojen teorioita ja tutkimusjoukossani havaittua arvokäyttäytymistä kasvatustieteen tutkimuksessa tunnistettuihin hyvän elämän edellytyksiin, sekä psykologian ja aikuiskasvatuksen tutkimuksiin aikuiskoulutuksen näkökulmassa.

Hirsjärven (1982, 1) mukaan ihmisen arvot kuvaavat hänen ihmisyytään. Ihmiskäsitykseen sisältyy ihannehimisen ajatus, ja hänen elämänkatsomuksellinen näkökulmansa. Ihmisen arvot ohjaavat valintoja ja luovat vahvan itsetuntemuksen, joka näkyy kaikessa toiminnassamme ja määrittelee identiteettimme. Arvoperusteisesti tavoitteena on, että elämän aikana ihminen mieluummin vahvistuisi, kuin heikentyisi. Negatiivisen muutoksen seurauksena ihmisen arvot saattavat kadota, mikä taas vaikuttaa elämänlaatuun ja sitä kautta jaksamiseen.

Arvotyyppien ja niiden pääulottuvuuksien (Schwartz 2012) määritelmien perusteella oman elämäni arvot ja arvojärjestys ovat muuttuneet elämänkaaren kriisien kautta suoriutumisarvoista kohti universaaleja arvoja. Universalismi arvot perustuvat yksilöiden ja ryhmien selviytymistarpeisiin, jotka usein heräävät vasta, kun ihminen tulee tietoiseksi elämän rajallisuudesta ja ymmärtää, että esimerkiksi suvaitsemattomuus ja muiden ih-

misten epäoikeudenmukainen kohtelu johtaa väistämättä vakaviin yhteiskunnallisiin kriiseihin. Universaaleihin arvoihin, joita ovat muun muassa globaalit arvot, oikeudenmukaisuus, hyvinvoinnin ja luonnon ymmärtäminen, arvostaminen, suvaitseminen ja suojeleminen - liittyvät läheisesti perhe, työ ja vapaa-aika. Näitä niisanottuja hyvän elämän edellytyksiä ovat lisäksi asenne, positiivinen ajattelu, haaveet ja unelmat, joiden toteuttamiseen käytetty aika luo pohjan hyvälle elämälle juuri siinä hetkessä. (Schwartz 2012.)

Omassa elämässäni oli kymmenen vuoden jakso, jonka aikana koin avioeron, vanhempieni, sisareni ja poikani kuoleman, ja niihin liittyen kotipaikkakunnalle muuttamisen seurauksena työttömyyden ja vakavan sairauden uhan. Kokemani vastoinkäymiset eivät lannistaneet minua, vaan pysyttelin kiinni positiivisessa ajattelussa ystäväni, hevosharrastuksen ja arjen rutiinien ylläpitämiseksi hankkimani koiran, sekä ennenkaikkea opiskelun avulla. Sinnittelin arjen rutiinit tietoisesti suorittamalla, kunnes ajan kuluttua kokemani trauman akuutti tuska helpotti ja suru lokeroitui osaksi elämääni. Näiden kriisien kautta aloin pohtimaan omia arvojani ilman teoriaa tai viitekehystä, ja koin inhimilliset arvot ja niiden muuttumisen itselleni kiinnostavaksi tutkimuskohteeksi.

Halusin siis tutkia inhimillisiä arvoja sekä kirjallisuuden kautta että oman opiskeluni edetessä, jotta oppisin enemmän ihmisen ja myös itseni kehityksestä. Koska aloitin omat kasvatustieteiden opintoni insinööripohjalta aikuisessa iässä, oli luonnollista, että etsin viitekehystä aikuiskasvatuksen ja aikuiskoulutuksen näkökulmasta, ja aikuisena opiskelemisen kokemuksen kautta. Näin lähestymistavaksi muotoutui fenomenologinen tutkimustapa.

Omassa ihmissuhdeverkostossani olemme keskustelleet usein elämään liittyvistä asioista laajasti. Tyypillisesti jaamme kokemuksia ystävien kanssa erilaisista kriiseistä ja osallistumme niistä palautumiseen. Työelämään liittyen keskustelemme lisäkoulutuksen tarpeesta, työelämän tavoitteista sekä uuden uran mahdollistavista eri alojen opiskeluista. Olin utelias tietämään miten omat ja verkostoni ihmisten arvot asemoituvat tutkimuk-

nessa määriteltyihin teoreettisiin arvokarttoihin ja miten aikuiskasvatus tieteenä arvojen muutosta yleensäkin käsittelee. Psykologian ja filosofian tutkimusten kautta saan työhöni hyvän poikkitieteellisen näkökulman ja teoriapohjan. Valitsin tutkimusjoukkooni omasta verkostostani heitä, joiden tiesin opiskelleen jonkin tutkinnon, tai opintokokouisuuden aikuisen elämänsä aikana. Tämän joukon valikoitumiseen liittyvää eettistä näkökulmaa käsittelemän myöhemmin.

Olen siis itse opiskellut ammattikorkeakoulussa insinöörin tutkinnon (valmistuin vuonna 2000) ja suoritin ammatillisen opettajan pedagogiset opinnot työni ohessa vuosina 2009 - 2010. Oma kokemukseni aikuisopiskelusta ja aikuiskoulutuksesta on, että siihen tarvitaan sekä korkeaa motivaatiota, että sujuvaa otetta opiskeluun muiden arki- ja työkiireiden ohessa. Jotta työ etenee, tarvitaan flow'ta. Olen huomannut, että lähipiirissäni tyytyväiseltä vaikuttava ihminen usein puhuu flow-tilasta. Ystävä on rennon oloinen ja hän kertoo, että työhön, tai opiskeluun liittyvät asiat sujuvat mukavasti - "nyt on hyvä flow". Flow-tilalla tarkoitetaan ihmisen hyvän olon tilaa, jossa oma tietoisuus on sopuisuudessa järjestyksessä ja ihminen haluaa kehittää itseään oman itsensä tähden. Arvot ja vahvuudet auttavat ihmistä parhaimmillaan saavuttamaan tämän elämässä tavoitellun flow-tilan. Kun ihmisen tavoitteena on parantaa elämänlaatua, myös teoria flow:sta voi näyttää suuntaa. Flow-tilassa ihminen haluaa tehdä parhaansa ja kokee, että hänen täytyy jatkuvasti parantaa taitojaan. (Csikszentmihalyi 2005, 20-105.)

Elämäntietoon sisältyy usein merkittäviä tapahtumia, jotka vaikuttavat asenteisiimme ja arvoihimme. Suurin osa ihmisistä selviytyy ongelmistaan - jopa kriisien aiheuttamista traumoistaan - ja tutkimusten mukaan inhimillisten vahvuuksien kehittäminen edistää elämässä selviytymistä ja ihmisen hyvinvointia. Tieteessä lueteltuihin vahvuuksiin kuuluu kolmenlaisia ominaisuuksia; 1) vanhemmilta ja yhteisöltä saadut, kuten valta, sosiaalinen asema ja arvostus, 2) perityt persoonalliset taipumukset ja lahjakkuudet ja 3) hankitut tiedot ja taidot (Ojanen 2018, 178). Näin perusteltuna edellämainitut inhimilliset arvot, ihmisen vahvuudet, hyvän elämän komponentit, flow ja koko elämäntietoon

liittyvät läheisesti toisiinsa ja vaikuttavat kaikki osaltaan elämässä jaksamiseen. Tämän yhteenvedon muodostin tutkimuskysymykseksi ja jota perustelen eri teorioiden avulla.

Latomaan (2012, 314) mukaan kokemusta voidaan tieteellisesti tutkia, jos kaksi tieteellisen tutkimuksen edellytystä toteutuvat; kokemus on tapahtunut ja on siten olemassa, ja toiseksi on olemassa menetelmä, jolla tätä kokemusta voidaan tutkia. Tutkimuksen tavoitteeksi muotoutui selvittää, millaisia kokemuksia aikuisopiskelijoilla on inhimillisten arvojen ja arvojärjestyksen muuttumisesta aikuisiässä suoritettujen opintojen vaikutuksesta. Tutkimukseni pääasiallisen teoriapohjan muodostavat psykologi Shalom Schwartzin arvokartta (Schwartz 2012) ja sosiaalipsykologi Milton Rokeachin arvojen mittaristo (1973). Teoriaa täydentää sosiaalipsykologi Klaus Helkaman (2015) kirjallisuus suomalaisten arvoista. Filosofi Kari E. Turunen (1993 ja 1997) pohtii kirjassaan arvojen, arvostusten, halujen ja vallan dynamiikkaa. Hyvän elämän edellytyksiä ja hyvän elämän mahdollistavien tunnistettuja komponentteja käsittelemässä työssä Jyväskylän yliopiston psykologian professori Lea Pulkkinen (2003) tutkimukseen perustuen, ja hyvän elämänlaadun oiretta, eli flow-teoriaa psykologi Mihaly Csikszentmihalyin (2005) teoksen *Flow - elämän virta*, mukaisesti.

Aloitin tätä tutkimustani jo aikuiskasvatustieteen aineopintojen proseminarityönä Jyväskylän avoimessa yliopistossa vuonna 2015. Tuolloin aloin perehtymään sosiaalipsykologiaan liittyen arvotutkimukseen tutkimalla keski-ikäisten naisten arvojärjestystä ja inhimillisten arvojen muuttumista elämän aikana. Tähän pro gradu -tutkimukseeni laajensin teoriapohjaa aikuiskasvatukseen ja erityisesti aikuiskoulutuksen merkityksestä arvoihin. Tein kokonaan uuden kyselyn ja vastaajat olivat nyt eri-ikäisiä aikuisia, ja sekä miehiä, että naisia. Proseminarityöhön tekemäni arvotutkimus antoi minulle paljon teoretietoa arvoista ja arvotutkimuksesta yleensä ja aiemmin suorittamani kehityspsykologian perusopinnot antoivat pohjaa ihmisen kehityksen teorioihin. Työn jatkaminen jäseni omaa ajattelua ja järkeästi suhtautumistani inhimillisiin arvoihin kokemuksen, sekä ihmisen kehityksen ja elämän muutoshallinnan kannalta. Vaihdoin myös tutkimuksen näkökulman etnografiasta fenomenologiaan ja laajensin tutkimusjoukkoni vastaajien

määrää viidestä kymmeneen henkilöön. Vaihdoin tutkimukseni näkökulman fenomenologiaan, koska koen, että pääkysymyksellä haettu tieto on nimenomaan haastateltavan itsensä kokemus ja se tuottaa tietoa itsekokemuksesta empiriisen fenomenologian filosofian mukaisesti, jossa tutkija on itse osa empiriistä kokemusta omien kokemustensa kautta toisen kokemusta tulkiten (Perttula 2009, 134), kun taas etnografia tutkimusstrategiana on kenttätöinä tehtyihin havaintoihin perustuvaa tiedon keräämistä (Jyväskylän yliopisto, Koppa).

Tutkimukseni tuottaa tietoa tutkittavan henkilön kokemukseen perustuvaa tietoa itsestä ja inhimillisistä arvoista ensisijaisesti oman toimintansa ohjaajana. Toisaalta tutkimukseni tuottaa tietoa myös siitä, mitkä syyt vaikuttavat siihen, hakeutuuko ihminen aikuisopiskelijaksi laisinkaan, ja vaikuttavatko arvot, tai niiden muuttuminen opiskeluun, tai opiskelu inhimillisiin arvoihin. Tutkimukseni hyöty aikuiskasvatuksen tieteen alalla on sekä tutkijalle itselleen, että tutkittavalle. Tutkimukseni löytää syitä itsen kehitykselle, sekä antaa raamin tämän kehityksen ymmärtämiselle ja vaikutukselle elämään arvojaottelun perustana (Rokeach 1973, 3).

Kun kerroin tutkimuksestani haastateltavilleni, he kokivat mielenkiintoiseksi sen, että arvotutkimus sinällään on vahvasti läsnä yhteiskunnassa ja sen eri kulttuureissa, ja että arvoja voi tieteellisesti jäsentää. Lisäksi haastateltavien tietoisuus lisääntyi sillä, että noin neljä tärkeintä tunnistettua arvoa ovat lähtökohtaisesti samat eri painotuksilla kulttuurista riippumatta - hyvántahtoisuus, universalismi, itseohjautuvuus ja turvallisuus. Mielenkiintoista on, että muualla maailmassa itseohjautuvuus arvona on tärkeämpi (sija 2,5), kuin turvallisuus (sija 4), joka taas meille suomalaisille on tärkeämpi (sija 2), kuin itseohjautuvuus (sija 6). Itseohjautuvuuden sijaan meille suomalaisille on tärkeää yhdenmukaisuus (sija 3,5), joka taas muualla maailmassa ei ole niin korkealla tärkeysjärjestyksessä (Helkama 2015, 105).

Tutkimuksen tuloksena havaitsin, että opiskelu aikuisena vaatii itseohjautuvuutta, vahvaa motivaatiota ja flow'ta. Opiskelu lisää tietoa, sekä ymmärtämystä varsinaisten

elämänkokemusten lisäksi ja opiskelu itsessään kasvattaa ihmistä, sekä mahdollistaa esimerkiksi valta-arvojen liikkumisen arvojärjestyksessä ylös- tai alaspäin. Tämä muutoshalukkuus ja -tarve voi olla joko uralla etenemisen suuntaan, tai muutos kokonaan eri ammattialalle. Tutkimuksestani saadun tiedon ja kokemuksen perusteella aikuisopiskelun seurauksena myös muutoksen merkityksellisyys vahvistuu ja aikuisopiskelijaksi hakeutuvat uskovat tämän muutoksen olevan mahdollisuus johonkin uuteen ja parempaan elämään.

2. ARVOT TUTKIMUKSEN KOHTEENA

2.1 Arvoidentiteetti

Arvorteoria on filosofian osa-alue, joka tutkii ihmisen arvoja ja niiden järjestystä. Objektiiiviset arvot ovat ihmisestä riippumattomia, esimerkiksi uskonnollisia arvoja, jotka koetaan julistetuiksi ja ehdottomiksi. Subjektiiiviset arvot ovat ihmisestä riippuvaisia ja niihin liittyy yhteiskunnallisia kulttuuriin ja aikaan sidottuja ominaisuuksia. Subjektiiivisia arvoja voidaan muuttaa ja kyseenalaistaa yhteiskunnallisissa arvokeskusteluissa (Kansanen 1996, 15).

Turusen (1997) mukaan ihmisellä on taipumus määritellä itsensä samaistumalla mielensä sisältöihin. Arvoista ja niiden herättämistä haluista kehittyi meille identiteetti, joka ohjaa toimintaamme. Samaistuminen on joskus niin voimakasta, että henkilö pitää vain omia arvojaan tärkeänä ja saattaa jopa kyseenalaistaa toisen ihmisen kykyä arvostaa "oikein". Meillä kaikilla on oma arvoidentiteettimme, jonka perusteella voimme kokea tunteita, myös vihaa ja pelkoa. Jos ihminen kokee saaneensa arvot esimerkiksi joltakin jumalalta, hän voi toimia hyvin ehdottomana suhteessa muiden ihmisten arvoihin. Ihminen sokaistuu omiin arvoihinsa ja omaan hyvyteensä siten, että ne saavat hänet arvostelemaan arvoja hyvinä ja huonoina ikään kuin arvon itseisarvon ääripäinä. Filosofissa tätä ajatusta ei kuitenkaan pidetä yksiselitteisenä, vaan puhutaan jopa vallan narcissismista, jota esiintyy silloin, kun ihminen pyrkii saamaan omat arvonsa kaikille yhteisiksi arvoiksi (Turunen 1997, 122).

Arvotajuisena henkilönä ihminen arvioi siis elämän erilaisia tapoja, siten että ovatko ne hyviä vai pahoja, oikeita vai vääriä, pinnallisia vai syvällisiä. Perusarvot eivät ole ihmisen aikaansaamaa luomusta, vaan ne ovat inhimillisen elämän edellytys. Arvot mielletään usein pelkiksi mieltymyksiksi, haluiksi, tai sopimuksiksi, vaikka suurin osa kokemistamme tunteista ovat kuitenkin arvokokemuksia. Vaikka arvoihin ja elämäkokemukseen liittyvät tunteet ovat sidoksissa ruumiillisiin tuntemuksiin ja odotustiloihin, niillä on itsenäinen merkitys ihmiselämän ohjaamisessa. (Puolimatka 2004.)

2.2 Tunteista arvoihin

Kasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä on auttaa ihmistä tuntemaan tunteita, joille hänen haavoittuvuutensa hänet altistaa, kehittää haavoittuvuuden sietokykyä ja auttaa häntä rakentamaan itselleen hyvän elämän edellytyksiä. Myös yksilön kyky tuntea tunteita oikein ja sopivalla tavalla on kasvatuksen tehtävä. Yhteisöelämän rooli on opettaa monimutkaisia tunnetaitumuksia, joihin ihmisen on kyettävä vastaamaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Positiivisesti opitut tunnetaitumukset mahdollistavat ihmisen liittymisen sosiaaliseen yhteisöön ja siellä, vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, tunnejärjestelmät jatkavat kehitystään. (Puolimatka 2004).

Ihmisen kokemat tunteet ovat tuntemuksia, käyttäytymistä, ilmaus tahdosta ja halusta. Ne sisältävät tietoa ja arviointia, tai ovat tuntemusten, halujen ja kognition yhdistelmiä, joita on vaikea konkretisoida. Ne ilmenevät käyttäytymismalleina ja taipumuksina käyttäytyä tietyllä tavalla tietyissä olosuhteissa. Tunteista esimerkiksi rakkaus, katkeruus, viha ja kiitollisuus johtavat tiettyyn käyttäytymiseen sopivassa tilanteessa, opitulla tavalla. Kognitiivisen tunneteorian mukaan ihmisen tunteilla tarkoitetaan sitä, että tunteet sisältävät ajattelua ja ne viestivät informaatiota niin, että niihin sisältyy tilannetta koskeva tunnearvostelma eli tuntemuksia. Tunnearvostelma on spontaania ja se vaikuttaa mielentilaan. Tunne asettaa henkilön toimimaan tietyllä tavalla ja tähän toimintaan vaikuttavat aikaisemmin koettu, tai koetut asiat. (Puolimatka 2004).

Myönteinen tunne vahvistaa kognitiivista prosessointia, ja rohkaisee asioiden järjestymistä. Positiivinen tunne on muistikategoria, jota ihmiset käyttävät ajatustensa järjestämiseen. Ihmisen koneisto pystyy hyödyntämään hyvän aiheuttamaa tunnetta, ja pyrkii järjestämään tarpeen vaatiessa olosuhteet sellaiseksi, että positiivista tunnetta voidaan kokea. Aiheesta on julkaistu tutkimuksia, joissa myönteistä tunnetta on käytetty hakuavaimena. (Isen 2006, 186-187). Mutta onko positiivinen tunne synonyymi onnellisuudelle?

Arvojen aikaansaama tunne on siis ensisijaisesti tahto- tai halutila. Tunnetilasta tulee niin voimakas, että se on ympäristön tunnistettavissa. Ihminen reagoi perustoimintoina todellisuuteen, ja tällöin meillä on taipumus kokea kyseessä oleva tilanne, tai asia joko mieltymyksenä, tai vastenmielisyyttä aiheuttavana. Tunteiden kautta ihmisen on mahdollista saada tietoa siitä, mikä on arvokasta ja mielekästä hänen itsensä arvojen mukaisesti. Tunteiden tuntemiseen vaikuttaa asiasta saatava mielihyvä ja tällöin henkilö voi sortua itsepetokseen itsekkään etunsa mukaisesti. Eli tahto voi ohjata tunteita siihen suuntaan, mikä on hyvälle epätoivottavaa. (Puolimatka 2004).

Tunteista kateus voisi toimia tässä esimerkkinä – jos ihmisellä on vahvat valta-arvot (asema, arvostus, raha, menestys) hän voi kokea, että joku toinen onkin itseä menestyneempi tai varakkaampi. Silloin hän kokee tunteena kateutta, ja toimii itse asiassa arvojensa vastaisesti tunteensa perusteella. Hän voi vähätellä valta-arvon tärkeyttä ja korostaa itseään jollain muulla arvolla, vaikka todellisuudessa näillä kahdella olisi täsmälleen sama arvojärjestys vallan ja muiden arvojen suhteen. Koska tahto ohjaa tunteita, ihminen voi omalla tahdollaan kuitenkin pyrkiä kateudesta pois, jos sen tiedostaa negatiivisena elementtinä tunnetiloissaan. Toisaalta urheilussa kateus voi myös toimia motivoivana tekijänä kilpailun näkökulmassa, ja saa siten aikaan positiivista kehitystä aikaan parempien tulosten valossa suoriutumisarvoissa. Tämän edellytyksenä on oletus, että paremmat tulokset myös aiheuttavat mielihyvää ja onnistumisen tunnetta, suorituksessa on hyvä flow. Arvojensa perusteella ihminen siis tekee elämänsä aikana valintoja,

jotka ohjaavat hänen toimintaansa. Arvo ei kuitenkaan ole synonyymi päämäärälle, vaan enemmän ominaisuus sille, miten pääsemme päämäärään. (Puolimatka 2004, 10-16.)

Tavoitteiden toteuttaminen vaatii ajan rajallisuuden tiedostamisen. Elämänpolku on täynnä näitä arvoihin ja tunteisiin perustuvia valintoja. Elämän henkilökohtainen tai yhteiskunnallinen kriisi, läheisen kuolema tai esimerkiksi sota, voi pysäyttää kaiken yksilön ja yhteiskunnan kehityksen vuosiksi, mikä hidastaa yksilön tavoitteiden saavuttamista, mutta ei kokonaan estä sitä. Yksilö siis kehittyy ajassa iän ja kokemuksen myötä, vaikka varsinaisen tavoitteen saavuttaminen voi viivästyä. Yhteiskunnan kokemaa kriisiä antaa usein myöskin potkun nopealle kehitykselle jälleenrakentamisen pyörteissä. Silloin ajan hetki, kulttuuri ja yhteiskunnan muutokset vaikuttavat vahvasti myös ihmisen kehitykseen (Aspinwall ja Staudinger 2006, 31).

Suomalaisen kasvatustieteilijän Kari Turusen (1993, 22) mukaan arvot voidaan jakaa neljään eri kategoriaan; varsinaiset arvot, ihanteet, arvostukset ja inhimillisesti arvokkaaksi koettu. Vain varsinaiset arvot ovat todellisia; hyvyys, hyvä, totuus ja kauneus. Näihin arvoihin voi jokainen pyrkiä, mutta ne ovat itsessään saavuttamattomia. Myös ihmisten oma käsitys hyvästä, hyvydestä, kauneudesta ja totuudesta vaihtelevat. Vaikka elämä mielletään keskusteluissa usein tärkeimmäksi arvoksi, se on Turusen (1997, 269) mukaan yksi niin sanotuista mutkikkaista arvoista, joita on vaikea yksiselitteisesti määrittellä. Elämä on kokemusta elossa olemisesta, joten sitä voidaan pitää kokemusravonä. Muita mutkikkaita arvoja Turusen (1997) mukaan ovat perhe, työ, ihmisarvo, terveys ja turvallisuus.

2.3 Suomalaisen onnellisuus ja arvot

Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos on käyttänyt Pyhtään kaupunkia suomalaisen arvotutkimuksen laboratoriona. Kaupunki muuttui teollisuuden ja työpaikkojen katoamisen myötä, ja arvoja tutkittiin eri ikäisten ihmisten vastausten avulla Milton Rokeachin arvomittarilla (1973), josta kerron tarkemmin kappaleessa 3.1. Pyhtääläisten

kokemuksia tutkittiin vuonna 1975 ja uudestaan vuonna 2007. Tehdyn tutkimuksen perusteella on todettu, että viiden ensimmäisen arvon muutoksilla mitaten perheen turvallisuus on säilyttänyt asemansa ensimmäisenä arvona yhteiskunnan muutoksesta huolimatta, ja sisäisen tasapainon ja ystävyyden arvot ovat nousseet. (Helkama 2015, 83). Maailmanrauhan tärkeys on arvoissa laskenut, mikä voi myös Helkaman mukaan olla osoitus siitä, että muutoksessa ja kriisissä omat huolet ovat lähempänä itseä ja omaa hyvinvointia verrattuna muun maailman tilanteeseen ja sen tapahtumiin.

Suomalaisten arvot poikkeavat hieman muun maailman arvotyypeistä. Schwartzin kymmenen arvotyypin lisäksi suomalaisessa tutkimuksessa käytetään arvoa ”työ”. Sen määritelmänä pidetään ahkeruutta, täsmällisyyttä, ajanhallintaa, tunnollisuutta, järjestelmällisyyttä, pitkäjännitteisyyttä ja säästäväisyyttä. (Helkama 2015). Suomalaista arvokeskustelua kuvaa myös kapea valtahierarkia. Suomen pieni valtaetäisyys poikkeaa suuresti esimerkiksi Kiinan ja Venäjän sekä Ranskan asemasta valtaetäisyyttä ja yhteisöllisyyttä esittävässä kaaviossa (Helkama 2015, 70, kuvio 2.2). Kuviosta voidaan todeta, että Suomi, Viro, Ruotsi ja Saksa ovat lähellä toisiaan valtaetäisyydellä mitattuna, ja meillä yhteisöllisyys on tärkeämpää, kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Länsimaiseen tapaan suomalaisilla on korkeat universaalit arvot jopa muihin länsimaihin verrattuna ja yhdenvertaisuus on meille äärimmäisen tärkeä asia (Helkama 2015, 112).

Hyvän elämän edellytyksiä valaisee Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen tutkimus ”Erään ikäluokan selviytymistarina”. Se on pitkäaikaistutkimus, joka on saavuttanut huomiota ainutlaatuisuudellaan. Tutkimusta on johtanut professori Lea Pulkkinen sen alkamisesta saakka. Tutkimuksen kohteena on joukko vuonna 1959 syntyneitä miehiä ja naisia, joita on seurattu kahdeksan ikävuoden iästä 42-vuotiaaksi. Tutkimuksen tulokset julkaistiin vuonna 2003 (Pulkkinen, Fyrstén, Kinnunen, Kinnunen, Pitkänen & Kokko 2003.)

Pulkkinen ym. (2003) tutkimuksen pääteemoiksi on otettu neljä eri elämän osa-aluetta – perhe, työ, terveys ja vapaa-aika. Osa-alueet ovat tässä tärkeysjärjestyksessä, koska use-

at teokset viittaavat siihen, että keski-ikäen kynnyksellä vapaa-ajan merkitys vähenee, ja terveyden merkitys kasvaa. Perhe ja työ säilyttävät asemansa koko elämän ajan keski-ikään saavuttaessa. Tutkimuksessa otetaan kantaa myös sukupuolten välisiin eroihin vastauksissa, joissa kuitenkin harvoin on merkittäviä eroja. (Pulkkinen ym. 2003, 7).

Parisuhteessa elävien 42-vuotiaiden miesten ja naisten tyytyväisyydellä suhteensa laatuun ei ollut merkittäviä eroja. Jos on koettu ero, niin keskimäärin se on tapahtunut parisuhteessa 32-vuotiaana. Suurimpia kiistoja parisuhteessa aiheuttavat tutkimuksen mukaan kotityöt ja raha-asiat. Lähes kaikilla tutkittavilla oli biologisia lapsia ja melkein kaikki vastaajat toivat esille lasten tuoman ilon elämäänsä. Lasten oppiminen, myönteinen kehitys, pärjääminen ja menestyminen aiheuttavat iloa vanhemmilleen, tosin yhtäläillä lapset näyttäisivät aiheuttavan vanhemmilleen myös huolia samoissa aihepiireissä. (Pulkkinen ym. 2003, 22-24.)

Työn ja perheen välillä on vahva side – onnellisuus työssä heijastuu myös perhe-elämään, ja päinvastoin. Noin puolet vastaajista koki, että perhe-elämästä heijastuva hyväntuulisuus parantaa työilmapiiriä, mutta koettiin myös työn vievän liikaa aikaa perheeltä. (Pulkkinen ym. 2003, 34-35.) Lähes kaikki tutkittavat kokivat olevansa tyytyväisiä sekä ammatinvalintaansa että nykyiseen työelämäänsä. Työntekijät olivat muita useimmin erittäin tyytymättömiä, ja yrittäjät muita useammin erittäin tyytyväisiä työhönsä, tai työtilanteeseensa. Jonkinasteista työn aiheuttamaa stressiä oli kokenut yli puolet vastaajista. Työttömyys oli aiheuttanut kielteisiä tunteita vain noin puolelle tutkittavista, ja nekin liittyivät pääosin toimeentuloon, eikä esimerkiksi ystävyys-suhteisiin, tai alkoholinkäyttöön. (Pulkkinen ym. 2003, 37-47.)

Noin 80 prosenttia kaikista vastaajista arvioi terveytensä 42-vuotiaana melko hyväksi, tai kohtalaisen hyväksi. Vastaajilla oli tyypillisesti yhdestä kahteen sairautta, naisilla vähän useampia. Eniten keski-ikää lähestyvillä on tuki- ja liikuntaelinsairauksia, seuraavaksi allergioita, maha- ja suolistokanavan sairauksia, ja vähiten neurologisia sairauksia. Psykosomaattisia oireita ja niiden aiheuttamia fysiologisia tunteita eniten

koettiin esim. lihavuuden tunteesta, selän kivuista, närästystä, vatsavaivoista, uni-
vaikeuksista, huimauksesta, ja sydämen tykytyksistä. Ylipainotilaa mittaavan BMI-ar-
von mukaan kolmannes tutkittavista oli normaalipainoisia (BMI < 25). (Pulkkinen ym.
2003, 51-57.)

Vaikka perheellä ja lapsilla näyttää olevan tutkimuksen mukaan suuri rooli työssä vi-
ihtyvyyteen, ja elämän onnellisuuteen, se ei näy vapaa-ajanvietossa suurimpana osa-
alueena. Suomalaiset viettävät tutkimuksen mukaan vapaa-aikansa eniten television ja
ystävien kanssa. Lasten kanssa vapaa-ajan viettäminen on vasta neljännellä sijalla,
tosin kaikilla ei ollut omia lapsia, joten se selittää alhaisemman sijan. Elämään sisältöä
tuovat, ja keskeiset asiat elämässä, olivat vastaajilla perhe, työ, lapset ja terveys. Elinta-
so oli vasta sijalla yhdeksän, ja tutkittavat arvostavat ihmissuhteita, harrastuksia, ja in-
himillisyyttä elintasoja enemmän. Tulevaisuuden toiveita ja pelkoa tutkittaessa huomatiin,
että terveys, työ, lapset ja perhe olivat suurimmassa roolissa toiveiden osalta, mutta
pelkoa aiheuttivat myös maailman tapahtumat yleensä. (Pulkkinen ym. 2003, 74 – 76.)

Arvoissa sukupuolten erot olivat hyvin perinteisiä – naiset arvostivat 42-vuotiaana en-
emmän taidetta ja inhimillisiä asioita, miehet taas enemmän tekniikkaa, ja urheilua ja
talouselämää. Tulevaisuus riippui sukupuolesta riippumatta useimmiten vastaajista it-
sestään, ja vähiten kohtalon ja jonkin jumalan vaikutusta tulevaisuuteen kokivat vastaa-
jista miehet. (Pulkkinen ym. 2003, 80-82.)

Perhe, työ, terveys ja vapaa-aika tuovat onnellisuutta suomalaisen elämään. Lasten
merkitys on suuri – lapset tuovat haastattelujen perusteella elämään pääsääntöisesti iloa.
Tutkimuksessa ei yllättänyt se, että elämässä lapsille toivotaan eniten menestystä ja on-
nistumisia, ja myös eniten pelätään lasten epäonnistumisia elämässä. Terveiden merki-
tyks korostuu vanhetessa. Naisten elämässä ihmissuhteet ovat tärkeitä, miesten osalta
harrastukset ja urheilu. Työn osalta tuloksissa yllätti työn vähäinen merkityksettömyys
stressin aiheuttajana, työttömyyden koki lähes puolet tutkittavista positiivisesti mm.
lisääntyneenä vapaa-aikana, jonka taas puutteen koettiin vaikeuttavan perhe-elämää, ja

näin työttömyys parantaa perheen hyvinvoinnin osa-aluetta, rahalla ei olisi niin suurta merkitystä suomalaisen onnellisuuteen, vaikka talouden tila tuokin jonkin verran huolta. (Pulkkinen ym. 2003, 82-84.)

Keski-ikä alussa tehdään valintoja, ja arvioidaan elämäntilannetta uudestaan. Lapset ovat aikuistumassa, tai lähteneet kotoa, ja vanhemmilla on aikaa miettiä parisuhdettaan, ja uusia mielenkiinnon kohteita esimerkiksi taiteiden ja kulttuurin parista. Pulkkisen (2003, 84) tutkimuksen mukaan hyvän elämän arvoja ovat lasten aikuistuttua itsensä toteuttaminen ja omien unelmien ja päämäärien saavuttaminen. Keski-ikässäkin vielä on mahdollista, ja jopa suotavaa vaihtaa uraa muuttuvassa maailmassamme. Aikuisopiskelu vaatii kuitenkin aikaa, sitoutumista, sinnikkyyttä ja motivaatiota. Jos joku näistä neljästä puuttuu, voi tutkinto jäädä suorittamatta. Jos jokin edellä mainituista puuttuu, se voi aiheuttaa uupumisen jo opiskelumatkan alkumetreillä. Toisaalta luopumisen kyky on yksi vahvuuden merkki, ja elämän realiteettien toteaminen voi kasvattaa itseä itsesäätelyn kautta (Carver & Scheier 2006, 99).

Toisen ihmisen läheisyys ja vuorovaikutus luo turvallisuuden tunnetta. Aikuisen ihmisen halu jakaa kokemuksia ja näkökulmia toista mielipidettä varten on voimakas, ja sitä voidaan pitää jopa tärkeimpänä vahvuuden merkinä. Ihminen on onnellisempi, ja jopa elää pitempään hyvässä ihmissuhteessa (Berscheid 2006, 53). Kuten Csikszentmihalyi toteaa, ihmiselämän voimakkaimmat ja merkittävimmät ihmissuhteiden kokemukset syntyvät lapsuuden perheen piiristä (Csikszentmihalyi 2005, 253). Kasvatus, kulttuuri ja tapa luovat meille kehityskaaressa perustan, jolle turvallisuuden tunteen voi perustaa. Ihmisen käsitys juuristaan ja kokemus turvallisesta kasvuympäristöstä voi säilyä ja luoda turvallisuutta superegona koko elämän ajan (Dunderfelt 2011, 28.)

Hyvän elämän voi saavuttaa vain kokemalla, että ihminen itse on elämän kiertokulussa, sen liikkeelle paneva voima. Positiivinen elämän asenne on hyvän elämän edellytys, ja flow'n kokeminen kasvattaa itseä onnellisuuteen kaikilla elämän osa-alueilla. Vahvuudet eivät ole vain toisten etuoikeus, vaan kaikilla meillä on mahdollisuus toteuttaa

elämää ja itseämme vahvuuksien kautta. Tämä voi vaatia pysähtymistä ja pohtimista, elämän näkemistä positiivisessa valossa, jopa arvojen muutosta. Elämä ei ole helppoa, vaan se vaatii sitkeyttä, luopumista ja kasvua kohti parempaa itseä. Yleisesti ottaen kukaan ei kuitenkaan voi tätä elämän mittaista matkaa ihan yksin tehdä, suurin osa ihmisistä yrittää elää hyvää elämää parisuhteen, yhteiskunnan ja omien tarpeiden kompromissina selviytyäkseen elämästä oman yhteisönsä ja yhteiskunnan mukana.

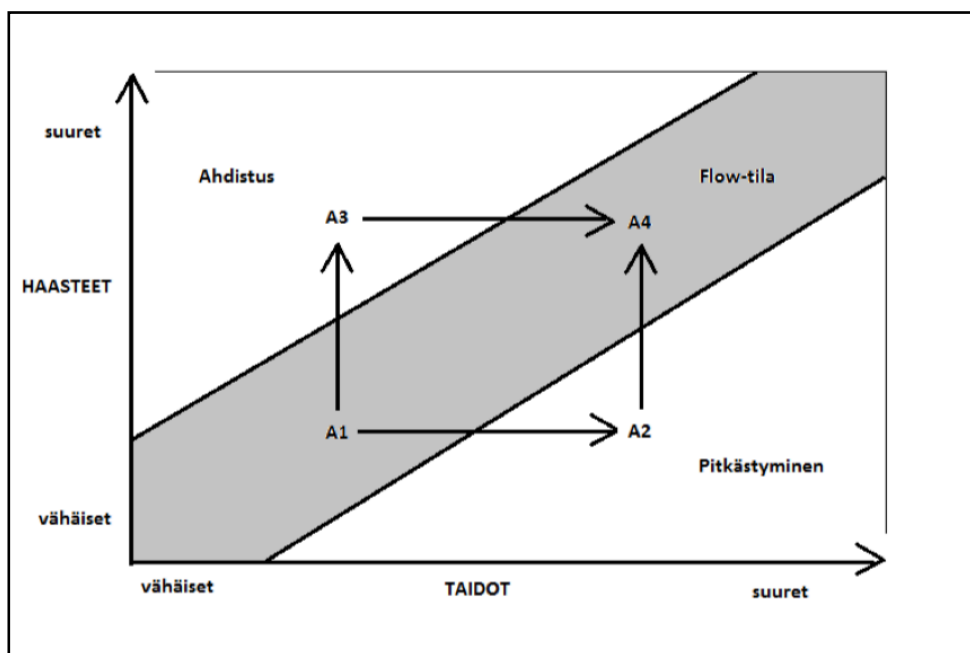
Nykyisin mediassa puhutaan yleisesti onnellisuudesta, hyvinvoinnista ja hyvästä elämästä. Onnellisuutta on tutkittu noin 200 vuotta ja yksi kattavimmista tutkimuksista on vuonna 1929 Albert Beckhamin "Is the negro happy" -tutkimus. Beckhamin mielestä filosofia ei yksin riitä onnellisuuden tutkimukseen, vaan tarvitaan objektiivista tietoa. Tutkimuksessaan hän kysyi 3 443 tummaihoiselta, ovatko he onnellisia. Beckman luotti tutkimuksessaan siihen, että onnellisuus on käsitteenä kaikille tuttu asia ja tutkimus paljasti sen, miten erilaiset elämän olosuhteet näkyvät onnellisuuden arvioissa. (Ojanen 2018, 26.)

Muissa tutkimuksissa on tullut esille se, että esimerkiksi älykkyys, ikä, sisarusten lukumäärä, harrastukset, suosio, tai vanhempien ero ovat asioita, joilla ei ole yhteyttä onnellisuuteen. Ensimmäinen onnellisuutta havainnoiva mittaristo, Hornell Hartin (1940) kehittämä "euphorimeter" sai Hartin päättämään, että onnellisuutta voi tutkia sekä hetkellisenä tunteena, että yleisenä arvona. Warner Wilson teki onnellisuusmittausten tuloksista katsauksen vuonna 1967 ja tuli siihen tulokseen, että onnellisuus on yhteydessä mm. nuoreen ikään, terveyteen, koulutukseen, tuloihin, ekstroversioon, optimismiin, huolettomuuteen, uskonnollisuuteen, naimisissa olemiseen, itsearvostukseen ja työmoraaliin. Älykkyys ei Wilsoninkaan tutkimuksessa ole sidoksissa onnellisuuteen. Ikää lukuunottamatta nykyisetkin 2000 -luvun tutkimukset tukevat Wilsonin havaintoja. Mielestäni erityisen merkillepantavaa on myös, että Brickman, Coates ja Janoff-Bulman (1978) havaitsivat, että tapahtuma ei lisää, eikä vähennä onnellisuutta, kun aikaa on tästä tapahtumasta kulunut (Ojanen 2018, 28). Ymmärrän ja koen itse tämän niin, että ihminen sopeutuu tilanteeseensa ajan myötä, ja voi olla onnellinen, vaikka elämässä

olisi aiemmin tapahtunut vakavakin trauma, ja ihminen on selviytynyt kokemuksestaan vahvempana.

Myös Juha Perttulan (2001) mukaan onnellisuus on kokemuksellinen ilmiö, ja onnellisuutta ei ole olemassa kokemuksen ulkopuolella. Toisaalta, ei siellä ole myöskään onnellisuuden vastakohtaa, onnettomuutta. Onnellisuus on ennenkaikkea uskallusta kokea ja onnellisuuskokemus on kokonaisvaltainen kokemus siitä, että minun on hyvä olla sellaisena kuin olen, ja elää sellaista elämää kuin elän. Onnellisuutta itseään ei välttämättä muuta isotkaan elämän kriisit ja vastoinkäymiset, kuten edes läheisen kuolema. (Perttula 2001, 12-14). Perttulan mukaan kokemuksen tutkimus ei ole tavoite vain yhden kokemuslaadun kehittämiseen ja hän toteaaakin, että elämä piirtyy erilaisiksi kokemuksiksi. (Perttula 2001, 15-46). Perttula pohtii aikuisuutta ja elinikäistä oppimista ja toteaa tutkimusten ja fenomenologian mukaisesti, että aikuisena saa muuttaa mielipiteitään ja kuunnella tarkemmin itseään, on siis toivottavaa ja sallittua hyväksyä muutoksen olemassa olo. (Perttula 2001, 27).

Unkarilainen psykologi ja “Flow- elämän virta” kirjan kirjoittaja Mihaly Csikszentmihalyi on uuden positiivisen ajattelun huomattavimpia teoreetikkoja. Ajatusten virta – flow – on tila, jossa esimerkiksi työn taitoihin ja haasteisiin ajan suhteen sujuvasti eteneminen voidaan kuvata alla olevan kuvan XY- koordinaatistossa niin, että X-akselin positiivinen maksimi ja Y-akselin origon läheisyys aiheuttaa stressiä ja ahdistusta. Y-akselin maksimi ja X- akselin minimi taas aiheuttaa turhautumista, joka ei motivoi ja edesauta asioiden kehittymistä. Näiden puoleenväliin voi piirtää koordinaatistoon flow-tilan, jossa asiat sujuvat ajassa tasaisen virtaavaan tahtiin ilman stressin, tai tylsistymisen demotivoivia elementtejä. Ihminen kokee silloin osaavansa työnsä, hänellä riittävät, mutta ei ylimitoitettut taidot, ja siten työn kiinnostavuus ja motivaatio pysyy yllä. (Csikszentmihalyi 2005, 116-118).

Kuva 1. Kaavio flow'sta (Csikszentmihalyi 2005, 117.)

Elämän mielekkyys ja laatu ovat hyvin riippuvainen ihmissuhteista, ja niiden onnistumisesta. Ihminen on biologisesti ohjelmoitu olemaan riippuvainen toisista ihmisistä. Tämä on seurausta esimerkiksi tiedon välityksen tärkeydestä, kun kyse on ollut selviytymisestä ihmiskunnan kehityksessä – tiedon jakaminen on ollut elintärkeää. Flow-kokemuksen saavuttaminen ihmissuhteissa parantaa mielen hyvinvointia ja koko elämän laatua. Yksin ollessaan mielen usein valtaavat apatia ja masentuneet ajatukset, epäilyt onnistumisen mahdollisuudesta, jopa aistiharhan kaltaisia oireita. Vanhoissa kulttuureissa yksilön eristäminen yhteisöstä on ollut suurin mahdollinen rangaistus. Csikszentmihalyin (2005, 237) mukaan ihmisen on pakko oppia sietämään yksinoloa hallitakseen mieltään, ja auttaa suoriutumaan vaikeistakin tehtävistä esimerkiksi työssä. Psykologiassa on totuttu käsittelemään aiheita ongelmien ja ahdistuksen kannalta, ei niinkään onnellisuuden näkökulmasta. Nykyisin on kuitenkin alettu puhumaan yhä enemmän positiivisesta psykologiasta ja ennaltaehkäisevästä psykologisesta hoidosta, johon ihmisen vahvuuksien tukeminen liittyy. Tässä yhteydessä on pohdittu, mikä on vahva ihminen, ja mitä ihmisen vahvuudet yleensäkin ottaen olisivat ja miten erotetaan toisistaan vahvuus, adaptiivisuus, tai toimintakyky. Psykologiassa on mietitty vastausta

tähän, sekä ihmisen vahvuuden määritelmää luonteenpiirteenä että prosessina. Vahvuutta on tarkasteltu luonteenpiirteinä optimismin, pystyvyysuskon, älykkyyden ja egosinikkyuden kannalta hyvän elämän mittareina. Ihmisen vahvuuksien, ja niihin vaikuttavien asioiden kokonaisuutta voidaan ajatella prosessina, ja sen ymmärtäminen ja hallinta auttaa näiden vahvuuksien kehittämässä. (Aspinwall & Staudinger 2006, 21-25.)

Vahvuutena voidaan pitää myös elämänkaaren kehitykseen liittyvien kriisien, tai elämäkokemusten traumaattisten kokemusten aiheuttamaa jälkeä ihmisen psyykessä. Vahvuutena on mainittu trauman voimaannuttava seuraus – vahvan ihmisen ajatellaan usein kokeneen vaikeita asioita ja silti hän näyttää suoriutuvan yhä suuremmista haasteista ja ponnistuksista. Nämä olisivat siis luonnollinen osa ihmisen kehitystä ja elämänkaarta. Rajoitus tässä on aika – elinikä ja aika ovat rajallisia, ja kaikki ihmiset eivät koskaan ehdi elämänsä aikana kohdata henkilökohtaisia elämäntapahtumiin liittyviä, tai yhteiskunnallisia kriisejä. (Carver ja Schier 2006, 105.) Elämä on siis myös arvoituksellista ja sattuman mahdollisuus on suuri epävarmuustekijä siihen nähden, kuinka paljon ihminen ja yksilö kehittyy kriisin vaikutuksesta, tai ilman kriisiä.

3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

3.1 Arvoteoriat tutkimuksen taustalla

Ihmisen arvoja ja niiden arvojärjestystä voidaan mitata Milton Rokeachin teorian (Rokeach 1973) pohjalta, jossa ihmisen arvot on havaittu olevan suhteellisen pysyviä käsityksiä toivotuista asiantiloista ja toivotuista toimintatavoista. Arvot voivat olla myös uskomuksia siitä, että jokin menettelytapa, tai päämäärä voi olla ihmiselle tärkeämpiä, kuin toiset. Rokeachin mukaan kaikilla ihmisillä on periaatteessa samat arvot, jotka saavat kulttuuriset ja yksilölliset painotuksensa. Hän myös erottelee uskomukset, asenteet ja arvot - asenteet nousevat arvoista, mutta ovat niitä joustavampia. Arvo on yleinen ja abstrakti, kun taas asenne on tietyn kohteen arvostamista konkreettisesti. Se on johonkin sosiaaliseen kohteeseen liittyvä myönteinen tai kielteinen suhtautumistapa, eli asenne on jostakin ”pitämistä” ja ”ei-pitämistä”. (Rokeach 1973, 3-19; Helkama 2009, 33-34).

Arvotutkimuksen alkuvaiheissa todettiin, että lavastettu tutkimustilanne ja tutkittavan käyttäytymisen ennakoimattomuuden aiheuttama epävarmuus tilanteessa on liian kallista ja aikaavievää. Lisäksi tutkijan oma arvomaailma voisi vaikuttaa käyttäytymisen tulkintaan. Toisaalta suoraan kysymällä ihminen voisi joko olla paljastamatta todellisia arvojaan, tai hän voisi valita kertomansa arvot haastattelijalle niin, että saatu tieto ei olisi hyödyllistä. Rokeach päätyi tutkimuksissaan kahteen 18 arvon valmiiseen luetteloon, joista toiset 18 ovat niin sanottuja instrumentaaliarvoja ja toiset 18 päämääräarvoja. Tämän arvomittariston perusteella voitiin tutkia, miten ihmiset määrittelevät itselleen arvojen tärkeysjärjestyksen. Arvon puuttuminen, tai sen oleminen arvolistassa ei Rokeachin tutkimuksen mukaan ole niinkään tärkeää, vaan se miten nämä valitut arvot suhtautuvat järjestyksessä toisiinsa. Nämä 36 arvoa jakaantuvat tasan toivottavien asiantilojen ja toimintatapojen kesken, ja hän katsoi, että kaikki 36 ovat itsessään arvotyyppinä. (Rokeach 1973, 27-28).

Rokeach's Research Instrument on Values	
Terminal Values	Instrumental Values
A comfortable life	Ambitious
An exciting life	Broad-minded
World at peace	Capable
Equality	Cheerful
Freedom	Clean
Happiness	Courageous
National security	Forgiving
Pleasure	Helpful
Salvation	Honest
Social recognition	Imaginative
True friendship	Independent
Wisdom	Intellectual
A world of beauty	Logical
Family security	Loving
Mature Love	Obedient
Self-respect	Polite
Sense of accomplishment	Responsible
Inner harmony	Self-controlled

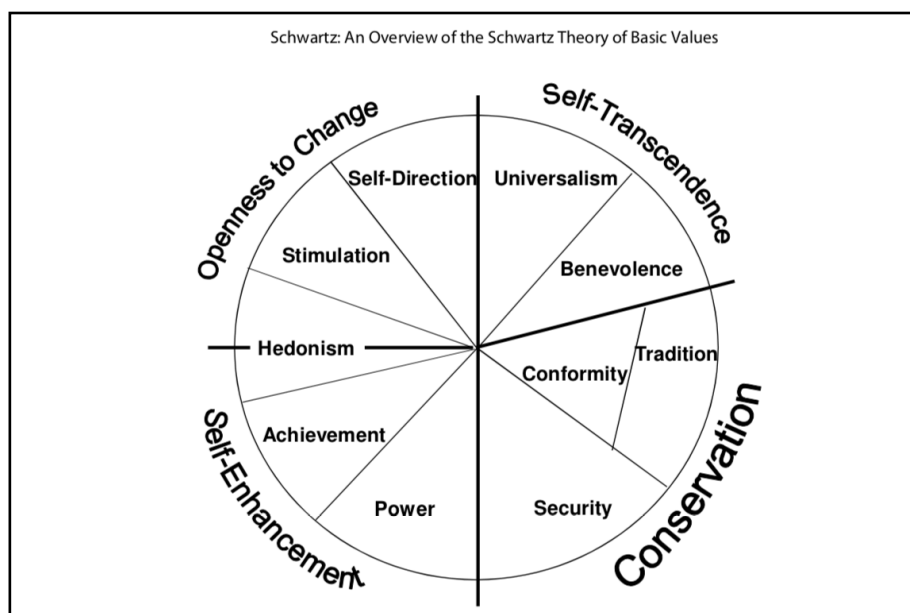
Kuva 2. Arvokartta (Value map) (Rokeach 1973, 28.)

Rokeachin tutkimuksen mukaan päämääräarvoja, tai päätearvoja, ovat perheen turvallisuus, maailman rauha, sisäinen tasapaino, onni, mielihyvä, tosi ystävyys, vapaus, kansallinen turvallisuus, kypsä rakkaus, tasa-arvo, viisaus, itsekunnioitus, pystyvyys, mukava elämä, kauneus, pelastus, jännittävä elämä ja yhteiskunnallinen arvostus. Instrumentaaliset eli välinearvot, joita myös hyveiksi kutsutaan, viittaavat toivottuihin käyttäytymismalleihin tai keinoihin saavuttaa päämääriä. Näitä ovat rohkeus, iloisuus, itsenäisyys, johdonmukaisuus, puhtaus, hellyys, avuliaisuus, avarakatseisuus, kohteliaisuus, itsekontrolli, rehellisyys, mielikuviutus, kyvykkyys, tottelevaisuus, kunnianhimo, kuuliaisuus, vastuullisuus ja anteeksianto. (Helkama 2015, 83-85.)

Arvotutkijoista psykologian professori Shalom Schwartz kehitti empiirisesti testattavissa olevan eri kulttuureissa pätevän arvoteorian. Teorian mukaan arvoja on enemmän, kuin

esimerkiksi saksalaisen sosiaalipsykologi Edouard Sprangerin mukaan, mutta vähemmän, kuin Rokeachin mittaristossa. Arvot voivat olla keskenään ristiriidassa, tai olla yhteensopivia. Nämä ristiriidat tai yhteensopivuudet ovat yleismaailmallisia, eli Globaaleja arvoja. Arvotyypit ovat sisällöltään samoja, esimerkiksi ”vapaus” ja ”tasa-arvo” merkitsevät suunnilleen samaa Suomessa, Guatemalassa, Venäjällä ja Italiassa. (Helkama 2009, 34.)

Allolevassa kuvassa (Schwartz, 2012, 9) Schwartzin arvokartan keskeiset arvotyypit ovat valta, suoriutuminen, hedonismi, virikkeisyys, itseohjautuvuus, universalismi, hyvän tahtoisuus, perinteet, yhdenmukaisuus ja turvallisuus. Toisiaan lähellä olevat arvot sopivat hyvin yhteen, ja vastakkaiset arvot ovat kaukana toisistaan. Arvojen pääulottuvuuksia kuvion ulkokehällä ovat itsensä ylittäminen, säilyttäminen, itsensä korostaminen ja muutosvalmius.

Kuva 3. Arvokartta (Schwartz 2012, 9.)

Suomalaisessa tutkimuksessa lisäksi ”henkisyys” ja ”työ” katsotaan arvotyypeiksi. Eri kulttuureihin ja yhteiskunnallisiin arvoihin perustuvassa ja eri maiden opiskelijoiden parissa tekemän tutkimuksen mukaan Rokeachin arvomittarilla rohkeus, mukava elämä, itsekunnioitus, onnellisuus, iloisuus, sisäinen tasapaino, todellinen ystävyys, kypsä rakkaus, terveys, yhteen kuuluvaisuuden tunne ja pelastus eivät ole universaaleja arvoja, vaan ovat kulttuurisidonnaisia arvoja. (Helkama 2009, 36.)

Arvojen suhteellisuusteorian mukaisesti arvotyypit voidaan jakaa 40 arvo-osioon, joista kymmenen on suhteellista, eli niiden tärkeys vaihtelee eri kulttuureissa, sekä ikä- ja koulutusryhmissä. Eri arvoilla voi olla eri merkitys, esimerkiksi ”pelastus” ei ole tärkeä arvo sellaisissa kulttuureissa, joissa uskonto, esimerkiksi taolaisuus, ei tunne ”kadotusta”, josta pitäisi pelastua, toisin kuin kristinuskossa. Suomalainen Liisa Myyry on tutkimuksessaan todennut myös arvojen suhteellisuuden; niiden herättämät mielikuvat ovat suhteellisen samanlaisia ryhmästä riippumatta. (Helkama 2009, 38-40.)

Virolaiset Toivo Aavik ja Juri Allik tutkivat arvoja tarkasti sanaston perusteella. He määrittivät vironkielestä 560 arvoa määrittelevää sanaa. Kymmenen eri alojen asiantuntijaa tulivat 90 prosenttisesti yksimielisesti tulokseen, että myönteisiä arvoja kuvaavia sanoja olisi vironkielessä 78. Kun näitä verrattiin Rokeachin ja Schwartzin arvoihin, tulos muistutti Schwartzin mallia. Aavikin ja Allikin mukaan arvoilla on kuusi pääulottuvuutta – hyväntahtoisuus, suvaitsevaisuus, itsensä korostaminen, mielihyvä, konservatiivisuus ja itsensä toteuttaminen. Nämä noudattavat Schwarzin arvokarttaa, mutta niissä näkyvät myös virolaiselle kulttuurille ominaisia merkityksiä. (Helkama 2009, 42.)

Suomalainen emeritusprofessori Antti Uutela vertasi arvotyyppejä eri opiskelijaryhmien välillä. Hän totesi, että lääketieteen opiskelijoille auttavaisuus ja anteeksiantavuus, jotka voidaan lukea hyväntahtoisuusarvotyypeiksi, ovat vallitsevia. Kauppatieteiden opiskelijoiden arvot ovat suoriutumisarvoja, kuten kunnianhimo. Valtiotieteiden opiskelijoilla

universaaliarvot, kuten suvaitsevaisuus, maailmanrauha ja tasa-arvo olivat elämää ohjaavia arvoja. (Helkama 2009, 43.)

3.2 Kehityspsykologia ja persoonallisuuspsykologia

Kehityspsykologian mukaisissa teorioissa ihmisen kehityksessä on neljä eri näkökulmaa - biologinen, yhteiskunnallinen, psykososiaalinen, ja individuaalinen näkökulma. Biologisessa teoriassa elämää kuvataan yleensä ajan suhteen kaarena, joka lähtee alhaalta ylöspäin. Ihminen saavuttaa korkeimman kaaren kohdan eli kehityksensä huipun 30-ikävuoteen mennessä, ja siitä alkaa laskeva elämänkaaren vaihe, joka aikanaan päättyy kuolemaan. Biologinen elämä kuvataan ikääntymiseen liittyvinä vaiheina varhaislapsuudesta vanhuuteen. Vielä 1970-luvulla kehityksen tutkimus painottui lapsuuteen ja nuoruuteen, ja esimerkiksi Freud ja Piaget olettivat, että ihmisen kehitys pysähtyy nuoruuden jakson loppumiseen (Levinson 1986, 4), mutta nykyisin tiedetään, että kehitystä tapahtuu myös aikuisuuden vaiheessa ja koko elämän ajan. (Levinson 1986).

Ihmisen psykososiaalinen kehitys on teoriassa määritelty niin, että ihminen kehittyy sekä ulkoisten, että sisäisten vaikutusten vuoksi. Levinsonin (1986) mukaan elämänkaari on vaiheittainen ja sen tutkimuksessa elämän vakaus, muutos, jatkuvuus ja jatkumattomuus, järjestys ja kaaoksen vaikutus on otettava huomioon. Ehkä juuri tästä syystä aikuisuutta ei ole tutkittu niin paljon, kuin muita elämänvaiheita (Levinson 1986, 3). Myös teoreetikoista merkittävimmän, E.H. Eriksonin, psykososiaalisen kehityksen kriisi -teorian ajatus on, että ihminen joutuu elämänsä aikana tietyissä ikävaiheissa käymään läpi kehitykseen liittyviä kriisejä, ja saa niistä myös voimaa. Nämä kriisit ovat sisäiseen kasvuun liittyviä luonnollisia kriisejä, joita ihmisen tulee ratkaista kehittyäkseen ihmisenä. Teoreetikoista Levinson ottaa vahvemman kannan elämänkaaren olevan nimenomaan psykososiaalisen kokonaisuuden biologiset ominaisuudet mukaan lukien, jossa aikaisen aikuisuuden (eng. early adulthood) vaihe sijoittuu ikävuosiin 17-45, jonka aikana siirtyminen aikuisuuteen tapahtuu. Aikaisessa aikuisuuden vaiheessa elämä on energistä ja yltäkylläistä, mutta myös stressaavaa ja osin ristiriitaista (Levinson 1986,

5). Ikävuodet 40-45 on siirtymistä yksilöllisempään elämään, ihmisestä voi tulla myötätuntoisempi, suvaitsevampi ja vähemmän tuomitseva, mikä taas voi vaikuttaa arvojen muuttumiseen elämäkokemusten kautta.

Trajektori on eräs tapa kuvata elämäkulkua polun, tai radan muodossa (Marin 2001, 37). Trajektori kuvaa esimerkiksi niitä valintoja, joita elämäkulussa tehdään opiskelun ja koulutuksen suhteen, mutta toisaalta myös niitä valintoja, joita ei tehty ja niiden vaikutusta elämäntietoon. Pitkäikäisyyden näkökulmassa nämä trajektorit, ja niiden vaikutukset voidaan myös ulottaa eri sukupolviin ja ikäsidonnoiksi. Yhteiskunnan muutoksissa ja ikäsidonnoisuuden löystyessä on mahdollista palata näihin valintoihin esimerkiksi uuden koulutuksen ja työuran muodossa. Yhteiskunnallisessa näkökulmassa on mielenkiintoista huomata, että jossain vaiheessa ihminen menettää mahdollisuutensa tehdä jotain ja kehittyä, vaikka kykyjä olisikin opiskella uutta alaa. Tiedetyt ovet sulkeutuvat - ihminen ei pääse poliisi-, tai kadettikouluun enää 25-vuotiaana, tai hän joutuu ottamaan vastaan yhteiskunnallisia velvoitteita 16-vuotiaana. Ulkopuolelta tulevat velvoitteet tai rajoitukset eivät kuitenkaan voi myöskään yksin määrätä yksilön kehityksen polkua. (Dunderfelt 2011, 222–230).

Individuaalinen näkökulma on kehityspsykologiassa ehkä vähiten käytetty. Teoria on lähellä psykososiaalista, mutta keskittyy ihmisen elämän rytmiin, ja siihen, että ihminen löytää lopulta itsensä, ydinihmisensä. Teoreetikoista Jung katsoi, että ihmisen psyykellä on omaa energiaa, ja tavoitteellisuutta, jota ei voi selittää pelkästään biologisilla, tai sosiaalisilla tekijöillä. Jungin ja Eriksonin teorioissa on mielenkiintoista se, että he antavat tilaa myös vähemmän tutkitulle, tai tuntemattomalle, ja vähemmän rationaaliselle alueelle psykologiassa. (Dunderfelt 2011.)

Sosiaalipsykologia kysyy tutkimuksessaan “mitkä ovat sinun arvojasi, ja mihin järjestykseen asetat arvosi”? Edouard Spranger määrittelee kirjassaan *Lebensformen* (eng. *Types of Men*, 1914) kuusi arvosuuntausta eri ihmistyypeille. Esteettinen ihminen on sisäinen taiteilija, joka tarkastelee asioita kauneuden valossa. Teoreettinen ihminen

perustaa arvonsa totuuden löytämiseen, tietoon ja tieteeseen. Taloudellinen ihmistyyppi etsii hyötyjä ja arvot perustuvat elinkeinoelämän arvoihin. Poliittisen ihmisen vallitsevin piirre on valta ja uskonnollisen ihmisen arvot perustuvat uskontoon ja hengellisyyteen, ihmisten yhtenäisyyteen. Sosiaalisella ihmistyyppillä ei ole Sprangerin mukaan institutionaalista arvoperustaa, vaan hallitseva asenne on rakkaus. Esimerkiksi suomalainen koulutus testaa nykyisinkin ammatinvalinnassa ihmisen tyyppiä Sprangerin teorian pohjalta. (Helkama 2009, 33).

George H. Elder ottaa elämänkaariteoriassaan huomioon kulttuurin ja ajan hetken yhteiskunnassa. Hän ottaa tutkimuksessaan huomioon myös sosiaaliset sidonnaisuudet ja elämäkokemukset tietyssä ajan hetkessä, ja jopa toisten ihmisten elämänkaarien sidoksen yksilön kehitykseen. (Elder 2009, 9). Kotikaupungissani Oulussa tapahtui suuri yhteiskunnallinen muutos vuosien 2006 - 2012 aikana, kun Nokian matkapuhelin-tuotanto kaupungissa loppui. Tuhannet ihmiset joutuivat sopeutumaan tilanteeseen työpaikkaa vaihtamalla, uudelleen kouluttautumalla, tai jatko-opiskelemalla. Itse havainnoin ulkopuolelta tätä muutosta ja totesin yhteisöllisyyden merkityksen. Yhteinen kokemus ja sen pohtiminen auttoi monia tarttumaan muutokseen positiivisella tavalla ja kannusti aloittamaan uuden ammatin opiskelun, tai alan vaihdon. Tässä yhteiskunnan muutoksessa kotikaupungissani on vuosina 2006 - 2012 valmistunut aikuisopiskelijana esimerkiksi uusia lääkäreitä, sairaanhoitajia, luonnonvara-ammattinharjoittajia ja ainakin yksi ulkomailla opiskellut liikennealentäjä.

Kehityspsykologiassa perinteisen freudilaisen näkemyksen mukaan kehitys siis loppuu nuoruuden jälkeen, ja lapsuus olisi ihmisen kehitykselle määräävä vaihe (Levinson 1986). Freudin mukaan ihmisellä on psyyken alueella tiedostamaton id-alue, jonka piirissä vallitsevat toiset lainmukaisuudet, ja periaatteet, kuin minässä, eli egossa. Kolmas psyyken alue on superego, joka niinkään muodostuu kasvatuksen, kulttuurin ja tapojen myötä, ja jonka ominaisuudet tulevat esiin myös aikuisena tiedostamattomasti, ja tässä Vygotskin ja Elderin teoriat mielestäni kuitenkin kohtaavat freudilaisen teorian. Näiden kolmen psyyken alueen kehitys jatkuu ja persoonallisuus kehittyy riippuen siitä, mihin

elämänvaiheeseen psyykkinen energia kussakin elämänvaiheessa keskittyy. Kaikenkaikkiaan elämänkaaren siirtymisvaiheet kestävät kukin noin viisi vuotta, ja vi-etämmekin näissä muutoksen vuosissa keskimäärin puolet elinajastamme. (Levinson 1986.)

Persoonallisuuspsykologian näkökulmasta Schwartzin arvoista kolme viidestä arvotyypistä voidaan havaita ihmisen persoonallisuudesta. Ensimmäisenä näistä arvoista on so-vinnollisuus, jossa ystävällisyys tai epäystävällisyys näkyvät arvoina. Toisena persoo-nallisuuden piirteenä avoimuus kokemuksille, eli avarakatseisuus ja uteliaisuus, sekä kolmanneksi ulospäinsuuntautuvuus, joka liittyy yksilökeskeiseen suoriutumiseen. Schwartzin arvoteoriaa ei mukaile emotionaalinen tasapainoisuus tai neuroottisuus, jot-ka liittyvät ihmiseen itseensä, eivätkä liity ympäristön suhteeseen, eikä myöskään tun-nollisuus, joka tosin on sukua suoriutumiselle ja yhdenmukaisuudelle. Arvot ovat preskriptiivisiä, jolloin ne liittyvät johonkin, jota ihminen pitää tärkeänä ja toivottavana. Persoonallisuuden piirteet ovat diskriptiivisiä, ja ne määrittelevät millainen ihminen on ja miten hän toimii. Arvot voivat siis olla osa persoonallisuutta, mutta ne ovat eri asia, kuin persoonallisuuden piirteet. (Helkama 2009, 44-45.)

Sosiaalipsykologiassa on tunnistettu kymmenen keskeistä arvotyyppiä. Moraali funk-tionaalisena käsitteenä on alkuperin valkovenäläisen Lev Vygotskin luomus. Univer-saaleja moraaliarvoja on kolme, ja ne perustuvat moraalin funktioihin, joihin ne liittyvät läheisesti. Näitä ovat oikeudenmukaisuus, hyväntahtoisuus ja itsehillintä. Oikeuden-mukaisuuden arvoon liittyy kyky ratkaista ristiriitoja, hyväntahtoisuuteen hyvän edis-täminen ja itsehillintään pahan estäminen. Oikeudenmukaisuutta on aina pidetty arvojen kuningattarena. (Helkama 2009, 18-21). Sosiaalipsykologian teoreetikoista Vygotski tutki nimenomaan kulttuurin ja yhteiskunnan vaikutusta ihmisen kehitykseen. Vygotski oli alun perin pavlovilainen käyttäytymistä tutkiva teoreetikko, mutta hän kiinnostui ihmisen kehityksestä, ja myöhemmin hänen teoriaansa alettiin käyttää myös peda-gogiikassa. Vygotski vierasti biologian ja fysiologian määräävää vaikutusta yksilön ke-

hitykseen ja painotti kasvu ympäristön ja opetuksen merkitystä. (Hänninen 2001, 82–98).

Anat Bardi ja Shalom H. Schwartz (2003) tutkivat, miten arvot näkyvät käyttäytymisessämme jokapäiväisessä toiminnassamme. He totesivat, että arvot ohjaavat ja motivoivat yksilön toimintaa. Valta-arvot ennustivat parhaiten valtakäyttäytymistä, virikkeisyysarvot virikkeisyyttä, ja universaalit arvot universaalia käyttäytymistä. Tutkimuksen mukaan siis näyttää siltä, että ihminen myös toimii arvojensa mukaisesti, mutta näiden arvojen ja käyttäytymisen välillä vaikuttavat myös yhteiskunnan normit ja asenteet.

3.3 Aikuiskasvatustiede ja arvot

Aikuiskasvatuksella tarkoitetaan sekä aikuisiin kohdistuvaa sivistys, ja koulutustoimintaa, että tähän toimintaan ja sen edellytyksiin kohdistuvaa tutkimusaluetta Aikuisopiskelussa tarkastellaan opintoja yleissivistävällä ja ammatillisen aikuiskoulutuksen muodossa. Muodollisen kelpoisuuden suoritusmahdollisuuksia ovat aikuislukiot, avoimet korkeakoulut, korkeakoulujen täydennystoiminnat ja kesäyliopistot. Kansanopistot sekä kansalais- ja työväenopistot tarjoavat erilaisia opintokokonaisuuksia. Avoin yliopisto-opetus vastaa sisällöltään ja vaatimuksiltaan yliopistojen perusopetusta ja muodollisia pääsyvaatimuksia ei ole. Myöskin etäopiskelu on mahdollista avoimessa korkeakoulussa asuinpaikasta riippumatta. (Panzar 2007, 17 - 29.)

Aikuisopiskelija määritellään 25-vuotiaaksi, tai sitä vanhemmaksi. Hän palaa opiskelemaan ensimmäisen koulutusvaiheen, tai tauon jälkeen. Ennen aikuisopiskelun aloittamista opiskelija on yleensä suorittanut ammatillisia opintoja, ollut töissä ja hoitanut lapsiaan. Aikuisuus määrittyy kronologisen iän lisäksi myös sosiaalisen iän perusteella. Sosiaalinen ikä on arvo, rooli tai asema, jonka ihminen on saavuttanut yhteiskunnan jäsenenä. Näitä voivat olla työntekijän, puolison, tai vanhemman rooli. Aikuisuuteen liittyy myös autonomia ja vastuu huolehtia itsestä ja läheisistä. (Valleala 2007, 57.)

Aikuinen kognitiivisena oppijana kohtaa myös haasteita, vaikka asiantuntemus ja elämäkokemus voivat parantaa oppimista reflektoinnin kautta. Iän tuomat haasteet, kuten työmuistin heikkeneminen voivat hidastaa oppimista. Vaikutus on yleensä kuitenkin vain lyhytkestoiseen muistiin, ei pitkäkestoiseen. Syy tähän on yleensä se, että aikuisella on yleensä opiskelun ohessa muitakin velvollisuuksia, jotka kuluttavat muistikapasiteettia. Aikuisten oppimista edistävät erilaiset oppimisvälineet, riittävä aika ja apuvälineet. (Valleala 2007, 66-67.)

Bagnall (2010) kirjoittaa artikkelissaan elinikäisestä oppimisesta (lifelong learning) arvona itsessään. Yhteiskunta kehittyy, mutta vain jos sen jäsenet jatkavat itsensä kehittämistä sekä yksilöinä, että yhteisönä, jossa yksilöt ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Bagnallin mielestä jatkuva oppiminen, tai elinikäinen oppiminen, on arvo jo itsessään, koska se yksilöä, yhteisöä, organisaatiota tai yhteiskuntaa. Yksilö ottaa vastuun omasta oppimisestaan ja samalla hän tiedostaa oppimisensa aikana tapahtuvan muutoksen. Elämänkaaren ikään ja sen vaiheisiin liittyvistä muutoksista kohdistuu myös yksilöön tiettyjä odotuksia. Teini-iän jälkeisestä "aikuisuuteen astumisesta" johtuvia normatiivisia sosiaalisia odotuksia ja oletuksia, sekä identiteetin kehittymistä käsittelee artikkelissaan myös Arnett (2000). Teollistuneessa yhteiskunnassa aikuisuutta edeltävällä ajalla on merkittävä vaikutus. Ajallemme on tyypillistä, että yhteiskunnan rakenteet ovat muutoksessa ja ennen aikuisuuteen sitoutumista nuoret tutkivat elämänsä mahdollisuuksia enemmän, kuin vielä 1900-luvulla oli tapana. Tämän vuoksi myös vaatimukset aikuiskasvatusta ja koulutusta kohtaan tulevat kasvamaan. Yksilön kehityksen, kulttuurien ja yhteisöllisyyden ominaisuudet ja yksilön sekä yhteisöllisen toiminnan vastuu tulevat esille kehityksessä, joita mitataan yhteiskunnassamme eri tavoilla. Yksilön kehittyessä koko kulttuuri ja yhteiskunta kehittyy ja toisinpäin, yksilöiden kehittyessä myös yhteiskunta kehittyy. (Bagnall 2010, 64-65.)

Elinikäinen oppiminen on inhimillinen ja universaali arvo ja hyve, jonka arvo-ominaisuuksia ovat mm. oppimisprosessi itsessään, kulttuurillinen perintö itselle ja muiden kulttuuriperintö, inhimillisyys, yksilönvapaus ja itsenäisyys, väkivallaton konfliktin

ratkaisu ja demokraattinen hallinto. Oppiminen on mahdollista kaikille, mutta yksilön kannalta kuitenkin tietyissä rajoissa. Yksilön älykkyydellä ei ole merkitystä elinikäiseen oppimiseen, vaan kyvyllä oppia ja omaksua asioita ympäristöstään, yhteiskunnasta ja elämänsä tapahtumista. (Bagnall 2010, 62-63.)

4. TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Tutkimuskysymys

Laadullinen tutkimus on tietynlainen ihmistutkimuksen sateenvarjokäsite ja sateenvarjon alle mahtuvilla tutkimusstrategioilla on tiettyjä yhteisiä piirteitä. Todellisuuden ja tiedon luonteeseen liittyvät uskomukset ovat konstruktivistisia, jolloin ontologia pohjaa ajatukseen siitä, että todellisuus rakentuu ihmisille sosiaalisesti ja psykologisesti eri tavoin. Epistemologinen näkemys on se, että tutkija on osa tutkimaansa todellisuutta. Metodologian ytimeksi tulee näin ollen se, että todellisuudesta etsitään ja luodaan yhdessä tulkintoja. Laadullisen tutkimuksen tekijä on siten kiinnostunut siitä, miten ihmiset tulkitsevat kokemuksiaan, miten he rakentavat maailmaansa, ja millaisia merkityksiä he antavat kokemuksilleen. Tutkimuksen tehtävänä on pyrkiä ymmärtämään ihmismielen prosesseja sekä ihmisen tekojen taustalla vaikuttavia merkityksiä. (Heikkinen, Huttunen, Niglas & Tynjälä 2005, 342).

Fenomenologian mukaisesti tutkija tulkitsee saamiaan vastauksia peilaamalla niitä omaan kokemuksiinsa. Aloitin vahvalla motivaatiolla ja itseohjautuvuudella insinööriopinnot työni ohessa Nokian matkapuhelin liiketoiminnan kasvun imussa vuonna 1996. Valmisuin vuonna 2000 ja tein sen jälkeen lähes kymmenen vuotta uraa vahvoilla valta-arvoilla varustettuna. Vuosien 2003 - 2013 aikana elämässäni tapahtui kuitenkin elämässäni kriisejä, joiden huomasin vaikuttavan omaan arvojärjestykseeni. Kiinnostuin aiheesta ja opiskelin työni ohessa kasvatustieteitä ammatillisessa opettajakorkeakoulussa, sekä Oulun, Lapin ja Jyväskylän avoimissa yliopistoissa. Kiinnostus aikuiskasvatustieteeseen kasvoi opiskelun aikana ja samalla omat inhimilliset arvoni ja arvojärjestys muuttuivat. Koin tämän ilmiön niin mielenkiintoiseksi, että halusin tehdä pro gradu -tutkielmani aikuiskasvatuksen alalle ja poikkitieteellisesti psykologian ja filosofian tutkimukseen.

Tutkimuskysymykseksi muotoutui keväällä 2018 aikuisena suoritetun opiskelun kokemus ja mahdollinen vaikutus ihmisen arvojärjestykseen.

Päättökysymykseni on: ”Millainen näkemys aikuiskoulutuksen kokeneilla on ihmellisestä arvojärjestyksestään?”

4.2 Laadullinen tutkimus - teoreettinen, vai empiirinen?

Laadullinen tutkimus on saanut vaikutteita useista ajattelusuunnista ja tutkimustraditioista, ja se koostuu saatujen havainnointien pelkistämisestä (Alasuutari 2011, 38-39). Laadullisen tutkimuksen suuntaus soveltuu tutkimukseeni hyvin, sillä määritelmän mukaisesti tutkija kuuntelee tutkimukseensa osallistuvia henkilöitä, toisin kuin määrällisen tutkimuksen menetelmässä, jossa tietoa kerätään isosta joukosta tilastoja ja numeroita tutkimalla (Jyväskylän yliopisto, Koppa). Aineistoa voidaan hankkia haastatteleamalla tutkimukseen osallistuvien omien elämäkokemusten kautta, sekä oman osallistumisen, havainnoinnin ja tutkijan oman kokemuksen kautta.

Valinta määrällisen ja laadullisen tutkimuksen välillä tuli eteeni lähestymistavan vaihtamisen hetkellä. Harkitsin määrällisen tutkimuksen menetelmää, mutta tunteiden, arvojen ja kokemuksen tutkiminen määrällisesti olisi luonut yleistyksiä, jotka ihmisen kokemusta tutkittaessa eivät tue tieteellisen tutkimuksen luotettavuutta. Halusin nimittäin keskustella fenomenologian avulla myös omaani, eli tutkijan, kokemusta aikuisopiskelun vaikutuksesta arvoihin ja muodostaa aiheesta tulkintoja. Aikuisopiskelun merkitys on mielestäni sekä yksilöllinen, että henkilökohtainen ja näin ollen tilastollinen, matemaattinen lähestymistapa pois sulkee ihmisen kokemuksen ja siihen liittyvät tunteet, sekä tutkijan tulkinnan mahdollisuuden.

Yksi laadullisen tutkimuksen ja kokemuksen tutkimisen peruskulmakivistä on havaintojen teoriapitoisuus. Kaikki tieto on subjektiivista siten, että tutkija päättää

tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä varassa. Se millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, mitä merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan, minkälaisia merkityksiä tuloksille annetaan, ja myös millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään, vaikuttavat tutkimustulokseen. Teoreettinen ja empiirinen lähestymistapa voivat kuitenkin tutkia myös samaa ilmiötä ja tutkija voi itse valita tutkimukselleen haluamansa lähestymistavan. Pääero empiirisen ja teoreettisen tutkimuksen välillä löytyy aineistonkeruun ja tulosten esittelyn etiikasta. Empiirisessä tutkimuksessa ei tunnisteta yksilöä, vaan tutkitaan ilmiötä. Teoreettinen tutkimus ja sen analyysi ja argumentointi taas nojaa siihen, että kaikki tutkittava tieto on tunnistettavaa faktaa ja yksittäistä väitettä ei häivytetä yleiseksi. Siksi oma lähestymistapani tässä tutkimuksessa on empiirinen ja laadullisen tutkimuksen eettinen tunnusmerkki täytyy. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 21-30.)

Filosofiassa hermeneuttinen filosofia on kokemuksen tulkintaa ja ymmärtämistä kun taas analyttinen filosofia on kausaalista. Hermeneuttisen kehän määritelmän mukaisesti tietoa syntyy jo tunnetun tiedon viitekehyksessä ja haastattelukysymysten täydentävän etenemisen kautta. Tutkimuksen tavoitteena on tehdä tunnettu tiedetyksi. Fenomenologisen tutkimuksen perusteena ovat kokemus, merkityksellisyys ja yhteisöllisyys. Tutkimuksen kohteena on elämismaailma ja tutkittavan suhde omaan kokemukseensa. Kehityspsykologiassa ja kasvatustieteissä tiedetään jo yleisesti, että opiskelu kehittää ihmistä. Haen omassa tutkimuksessani vastausta siihen, aiheuttaako tämä kokemus ja kehitys inhimillisten arvojen muutosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 29-30.)

Me molemmat - fenomenologia ja minä - olemme kiinnostuneita eletystä elämästä, siitä, mitkä arvot ohjaavat elämäämme, mikä on inhimillinen elämismaailma ja mistä se muodostuu. Fenomenologia kuvailee tiedettä kokemukseen perustuen, sen tutkimus kysyy, mutta myös kyseenalaistaa tutkittavan kantoja. (Miettinen, Pulkkinen & Taipale 2010, 9-12.) Fenomenologia on myös kehityspsykologiaa (Perttula 2014, 73), koska fenomenologia kuuluu kaikille niille ihmisille, jotka haluavat kehittyä aikuisena. Perttulan ajattelun mukaan fenomenologia on situationaalisuuden ja tajunnallisuuden yhteenkietoutumista siten, että syntyy kokemuksina ilmeneviä merkitysrakenteita. Koke-

muksen tutkimuksen keskeisenä asiana on ymmärtää miten tajunnallisuus ja situationaalisuus toimivat yhdessä kyseessä olevan henkilön kohdalla. Fenomenologia käsitteenä tarkoittaa tutkijan asettumista tieteellisen tiedon luojaksi. (Perttula 2014, 73-74.)

Fenomenologinen tutkimus nojaa elettyyn todellisuuteen, jossa tutkittavan arvot ohjaavat hänen elämänsä valintoja. Näin ollen fenomenologialla on myös filosofista tutkimuksellisuutta, eli valmiiden positoiden sijasta lähdetään liikkeelle asioista ja ongelmista (Hartimo 2010, 66). Fenomenologia koostuu erilaisista käsitteistä, kuten totuus, kokemus, läsnäolo, intersubjektivisuus, alkuperä, asia itse, konkreettinen, arvokas ja fenomenologinen asenne. (Himanka 2010, 83.)

Fenomenologian päämäärä on hahmottaa ja löytää henkilön subjektiivisen kokemisen prosessi, jossa maailma todellistuu itselle (Backman 2010, 30). Edmund Husserlin mukaan fenomenologisen menetelmän kulmakivi on asennemuutos, jota Husserl kuvaa fenomenologiseksi reduktioksi. Tällä hän tarkoittaa siirtymistä naiivista ja jokapäiväisestä asenteesta filosofiseen asenteeseen ja ajattelutapaan. Toisinsanoen tutkittavana ja päämääränä on inhimillinen elämisaailma ja sen kokemuksellinen todellisuus. (Backman 2010, 28-29). Tutkimuksen aiheesta tulee esille tutkittavien oma tietämys, koska he juuri ovat oman elämänsä asiantuntijoita (Lappalainen 2007, 10-11).

Tutkimukseni pääkysymys pureutuu siihen, miten tutkittava kokee oman todellisen elämänsä, kun hän elää sitä omiin valintoihinsa ja siten arvoihinsa nojaten. Koska fenomenologia pyrkii kuvailemaan ilmiöitä ja löytämään niistä yleisiä rakenteita, haen vastausta siihen, muuttuvatko ihmisen arvot elämän aikana koulutuksen näkökulmassa, vai pysyvätkö arvot muuttumattomina tiedon lisääntymisestä huolimatta. Aikuisopiskelutuksen trendi on kasvava ja yhteiskunnan rakennemuutoksen vuoksi aikuisopiskelijoita on yhä enemmän. (Miettinen ym. 2010, 10-13). Haluan siis tietää, muuttuvatko ihmisen arvot myös ilman varsinaisia kriisejä, esimerkiksi koulutuksen ja saavutettujen tutkintojen kautta luonnollisena osana ihmisen kehitystä, kun ihminen hakee ja löytää lisää tietoa.

Tutkimuksessani minua kiinnosti erityisesti Juha Perttulan (2009, 115) lähestymistapa fenomenologiaan kahden hänelle merkittävän teoreetikon Amedeo Giorgin ja Lauri Rauhalan kautta. Kokemuksen tutkimuksesta tekee empiriisen se, että tutkimukseni on toisten kokemusten tutkimista (Perttula 2009, 135) ja en pyri analysoimaan itse kokemusta, tai sen muita, kuin arvopohjan muutokseen liittyviä seurauksia. Löysin Perttulan määritelmän mukaisesti omasta verkostostani joukon ihmisiä, joiden kokemuksia aikuisopiskelusta halusin tutkia arvojen mahdollisen muuttumisen mittarissa. Kyselyssäni toin vastaanottajalle esille myös sen, miksi juuri hänet on valittu vastaamaan. Tässä pyrin noudattamaan myös empiriis - fenomenologisen tutkimuksen eettisyyttä (Perttula 2009, 137), jossa haastateltava valitsee, vastaako hän kyselyyn, vai jättääkö vastaamatta.

4.3 Tutkimuksen aineiston keruu

Ihmistutkimuksessa ja erityisesti kokemuksen tutkimuksesta Tuomi ja Sarajärvi (2018, 62) toteavat, että kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee, tai miten hän toimii, on järkevää kysyä sitä häneltä. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan kerätä monella tavalla. Haastattelu, kysely, havainnointi, tai esimerkiksi erilaisista dokumenteista koottu tieto ovat kaikki laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytettyjä tapoja. Aineistoa voidaan kerätä sekä vaihtoehtoisesti, että rinnan tutkittavan ongelman, tai käytettävissä olevien resurssien mukaan. Haastattelu ja kyselyn idea on yksinkertainen ja sen etu on joustavuus. Haastattelussa kysymykset voidaan esittää siinä järjestyksessä, kuin tutkija katsoo aiheelliseksi. Kyseessä ei ole myöskään tietokilpailu, vaan aineiston avulla halutaan kerätä mahdollisimman paljon subjektiivista tietoa tutkittavasta kohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 62-63).

Laadullisen tutkimuksessa haastattelun kysymykset eivät rakennu kiinteiden vastausvaihtoehtojen varaan, kuten tiukkaan strukturoidussa määrällisessä tutkimushaastattelussa. Hyvärisen (2018, 16) mukaan laadullisen tutkimuksen luonne on aina vähintäänkin puolistrukturoitu, koska tutkijan tulee vähintäänkin itse ymmärtää, mitä hän

haluaa tutkia ja mistä aiheesta hän on kiinnostunut. Laadullisen tutkimuksen haastatteluista käytetään nimityksiä syvähaastattelu ja avoin haastattelu, ja niitä on luokiteltu strukturoituihin, puolistrukturoituihin ja strukturoimattomiin haastatteluihin. Haastattelun etu on sen joustavuudessa, tutkija voi itse päättää, missä järjestyksessä kysymykset esitetään. Avoimen haastattelun tarkoitus on, että haastateltava saa tarpeeksi tietoa aiheesta, jotta hän voi tarpeeksi hyvin ymmärtää, mihin on vastaamassa. Kun tietoa annetaan ennakkoon, tutkija voi myös varmistaa sen, että hän saa mahdollisimman paljon tietoa haastattelustaan. Haastattelun etuna pidetään myös sitä, että tutkija voi valita vastaajiksi henkilöitä, joilla on jo kokemusta tutkittavasta ilmiöstä, tai aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 63). Valitsin tutkimusjoukkoni verkostostani, josta löysin 30 henkilöä, jotka ovat opiskelleet uuden tutkinnon, tai muun opintokokonaisuuden aikuisopiskelijana.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 66) käyttävät avoimesta haastattelusta synonyyminä nimitystä syvähaastattelu. Muita nimityksiä ovat kliininen haastattelu, asiakaskeskeinen haastattelu ja keskustelunomainen haastattelu. Syvähaastattelun keskeisenä tavoitteena on, että haastattelija oppii rakentamaan luottamuksellisen suhteen haastateltaviin (Hyvärinen 2018, 16). Tätä vaihetta en haastatteluprosessissa käynyt läpi, koska kaikki haastateltavat tunsivat minut jo jollakin tasolla, ja tietynlainen luottamus oli jo olemassa, joten sitä ei tarvinnut erikseen rakentaa. Syvähaastattelussa tavoiteltu tieto “koskee tavallisesti hyvin henkilökohtaisia asioita, kuten yksilön minää, elettyä kokemusta, arvoja ja päätöksiä, ammatillista ideologiaa, kulttuurista tietoa, tai perspektiiviä (Johnson 2001, 104)” (Hyvärinen 2018, 17). Haastattelemanani henkilöt ovat kaikki kantasuomalaisia, iältään 28 - 52- vuotiaita perheellisiä ja perheettömiä ihmisiä. Vastaajat asuvat eri puolilla Suomea Helsingistä Inariin.

Lähestyin tutkimukseni aihetta lähettämällä haastattelukysymykset sähköpostilla kolmellekymmenelle henkilölle tuttavapiirissäni. Tämä haastattelutapa on Tuomi & Sarajärven (2018, 63) mukaan poikkeus sääntöön, jossa aineiston keruussa haastattelun tunnusmerkkinä on vahvasti läsnä henkilökohtainen haastattelu ja vuoropuhelu.

Nykyteknologia, esimerkiksi internet ja sähköposti, mahdollistaa haastattelutilanteen ilman henkilökohtaista haastattelutilannetta. Tutkija lähettää kysymykset sähköpostilla ja haastateltava vastaa kysymyksiin, jonka jälkeen tutkija voi vielä esittää tarkentavia kysymyksiä joko sähköpostitse, tai keskustelemalla henkilökohtaisesti haastateltavan kanssa. Keskustelin tutkimukseni aiheesta kaikkien kanssa ennen kyselyn lähettämistä eri yhteyksissä, useaan kertaan ja kaikki, jotka eivät vastanneet kommentoivat kesän aikana vastaamattomuutensa syitä. Kokemusta tutkittaessa on eettisesti tärkeää olla painostamatta tutkimuskohdetta ja haastateltavalla on aina mahdollisuus vastata, tai jättää vastaamatta kysymyksiin, oman tuntemuksensa mukaan. Tässä tutkimuksessa on syytä myös mainita se, että Tutkimushaastattelun käsikirjassa Hyvärinen (2018, 32) kyseenalaistetaan vahvasti haastattelukysymysten lähettäminen etukäteen, koska ne voivat vaikuttaa haastateltavan ajattelutapaan. Myöskin nettihaastattelussa Hyvärisen mukaan on perustellumpaa käyttää "online" haastattelutapaa, esimekiksi "chat" -palvelua sähköpostin sijaan.

Jaoin kysymyksen aiheen kolmeen toisiaan tädentävään kysymykseen. Vastaajat saivat kertoa omin sanoin, miksi hakeutuivat aikuisopiskelijaksi, liittyikö siihen jokin merkittävä elämäntapahtuma ja muuttiko tämä kokemus aikuisopiskelusta hänen omaa arvojärjestystään. Ne henkilöt, joista tutkimusryhmä lopulta koostui, ja jotka siis vastasivat kyselyyni, olivat hyvin kiinnostuneita aiheesta. Lähes kaikki - kahdeksan vastaajaa kymmenestä - ovat aikuisessa elämässään keski-ään siirtymisenvaiheessa, jolloin ihminen tyypillisesti tarkastelee arvojaan ja pohtii elämänvalintojaan kokemaansa perustuen. Nämä vastaukset kaikissa kolmessa kysymyksessä olivatkin laajempia ja syvällisempiä verrattuna vastauksiin, joita antoivat vastaajista he, jotka ovat aikuisen elämänsä alkupuolen vaiheessa, noin 30 -vuotiaita. (Levinson 1986, 5.)

Lähetin kyselyn sähköpostilla toukokuun alussa 2018. Sain takaisin kolme vastausta ja lähetin kyselyn uudestaan kesäkuussa. Sain takaisin kaiken kaikkiaan kymmenen vastausta ja olin tyytyväinen vastausten määrään lopputulokseen. Kymmenen vastausta on laadullisen tutkimuksen ontologian mukaisesti riittävä, syvähaastattelun tutkimusana-

lyysiin riittää vähimmillään yksikin haastattelu - kyse on aina resurssien riittävyyden arvioinnista ja puntaroimista laadun ja määrän väliestä suhteesta. Syvähaastattelu voi kestää tunteja, joten kovin moneen haastatteluun ei välttämättä ole tarpeeksi aikaa. Laadullisen tutkimuksen problematiikka usein liittyykin siihen, kuinka monta vastausta on tutkimuksen kannalta riittävä, jotta sillä olisi tieteellistä painoarvoa. Mitä suurempi tutkimusjoukko on, sitä laajemmin myös tutkija saa monipuolisempaa tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 73). Saatujen vastausten perusteella voi olettaa, että myös laadullisessa tutkimuksessa tunnettu saturaatiopiste saavutettiin, vaikka saturaation, eli kylläntymisen saavuttamiseksi yleisesti määritellään 15 haastatteluvastausta (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 74). Minulle ei tullut yllätyksenä se, että ne henkilöt, jotka vastasivat, olivat kiinnostuneita aiheesta ja ovat tuntemani persoonansa perusteella ulospäinsuuntautuneita, aktiivisia ja yleensäkin ympäristöstään kiinnostuneita. Myös vastaamatta jättäneiden joukossa on henkilöitä, joihin tuo kuvaus sopii, mutta vastanneiden joukko oli hyvin homogeeninen. Näin havaitsin siis sukupuolesta, kotipaikasta ja iästä riippumatta. Korostin jo aiemmissa keskusteluissa kyselyn luottamuksellisuutta ja toteutin myös näin laadullisen tutkimuksen eettisiä periaatteita. Korostin myös sähköpostikyselyssä työn luottamuksellisuutta, ja sitä, että tutkin ilmiötä, enkä yksittäisiä vastauksia. Vastaukset kirjoitettiin suoraan minulle sähköpostilla ja analysoin vastaukset syyskuussa 2018.

4.4 Aineiston analyysiprosessi

Laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä on sisällön analyysi, jota voidaan käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa, mutta myös määrällisessä tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Tein aineiston analyysin käyttäen laadullisen tutkimuksen perusanalyysiä, jossa pyritään kuvaamaan minkä tahansa kirjallisen dokumentin sisältöä sanallisesti. Kirjallisena dokumenttina tässä tutkimuksessa toimivat takaisin saamani sähköpostivastaukset. Haen analyysissä vastausta kysymykseen arvojen muuttumisesta, ja onko vastausten perusteella tulkittavissa mahdollisia muita arvoihin liittyviä asioita.

Sisällönanalyysin avulla aineisto käsitellään selkeämmäksi, jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Aineiston laadullinen käsittely pohjautuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto ensin hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan tulokselliseksi kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysimenetelmistä käytän teorialähtöistä sisällönanalyysiä, jonka malli perustuu johonkin valmiiseen viitekehukseen, joka on tässä aiemmin mainittuna psykologiassa ja filosofiassa laajasti tutkitut inhimilliset arvot. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 97-112).

Tein tutkimuksessani avoimen haastattelun, jossa on sekä teemahaastattelun, että puolistrukturoidun haastattelun tunnusmerkkejä. Avoin kysely liittyy aina tutkimustehtävään, mutta kysymykset eivät yksin määritä tehtävää, vaan tutkimuksen jatko rakentuu saatujen vastausten varaan, jolloin hermeneuttinen kehä toteutuu. Avoimelle kyselylle tunnusomaista on myös se, että haastateltavien kanssa myös keskustellaan ilmiöstä, kuten tässä tutkimuksessani teen - tapahtuuko arvojen muuttumisen ilmiötä. Puolistrukturoidussa avoimessa- ja teemahaastattelussa on molemmissa perusteltua antaa tietoa jo etukäteen, kuten tein antamalla Rokechin ja Schwartzin mittariston tiedoksi käytettävästä teoriasta. Valinta avoimen haastattelun ja teemahaastattelun välillä kannattaa Tuomen ja Sarajärven (2018, 65) mukaan tehdä huolellisesti - pitää pohtia tarkkaan miten teemat ohjaavat haastattelusta, vai onko parempi tehdä avoin haastattelu. Haastattelussa ei voi kysyä mitä tahansa, vaan siinä pyritään löytämään merkityksiä ja lisävas-
tauksia kysymyksiin tutkimustehtävän mukaisesti, lisäksi kysymykset perustuvat jo tutkittavasta ilmiöstä tiedettyyn. Haastattelussa edetään tarkentavien kysymysten varassa ja analyysissä korostetaan ihmisten tulkintoja ja annettuja merkityksiä asioille (Tuomi & Sarajärvi 2018, 65 - 66).

Kokemuksen tutkimuksen ja tutkimus etenkin avoimen haastattelun menetelmällä voi aiheuttaa "olla tekevinään ongelman", jossa tutkimuksen tuloksen luotettavuutta ahdistaa tiedon niukkuus. Tämä riski on tutkijan otettava, vaikka vastausten harvasanaisuus, tai niukkuus ei mahdollista kunnolla tehtyä sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107). Tutkijan kannattaa pohtia, millaisella aineistolla tutkimusta lähtee tekemään ja

vastaavassa tutkimuksessa, tai jatkotutkimuksessa molempia, laadullisen ja määrällisen tutkimuksen menetelmiä voisi käyttää. Tutkijan on mietittävä tarkkaan myös kyselynsä henkilömäärää, eli otoskokoa. Tutkimuksen yksi eettinen kysymys on, millä otoskoolla saadaan riittävästi tietoa ja myös riittävällä tarkkuudella tietoa, tutkittavasta kohteesta.

Tein tutkimuksessa oletuksen, että kaikilla haastateltavillani on arvoidentiteetti. Osa haastateltavista oli jo mukana aiemmin proseminaarin haastateltavina, joten he tiesivät jo jotain aiheesta ja uusi tutkimuskysymykseni oli jatkoa heille siitä. Osa taas vastasi kyselyyni tuntematta aiempaa tutkimustani. Päätin tutkijana itse, kuinka paljon annan teoriaa taustaksi. Avoimessa kyselyssä kysytään “oletko huomannut teeman mukaista muutosta itsessäsi”. Teemahaastattelussa taas oletetaan, että haastateltavat ovat tunnistaneet tapahtuneen muutoksen ja kykenevät pilkkomaan sen samalla tavalla, kuin tutkija tekee. Arvoidentiteetin kohdalla kyse on avoimesta haastattelusta, koska tutkijana en voi olettaa tietäväni vastauksia ja teemaan liittyviä. Haastateltava saa kertoa havaintonsa oman ymmärryksensä mukaisesti.

Kyselyn kolme kysymystä ovat määrittelemiäni alakysymyksiä, jotka ovat kiinnostukseni kohteita ja auttavat selvittämään syitä aikuiskoulutukseen hakeutumiseen. Tutkimuksessa kiinnostuksen kohteeni ovat arvojen muuttuminen aikuisopiskelun seurauksena, ja mahdollinen jatkotutkimuksen aihe, mikä on deduktiivisen sisällönanalyysin mahdollisuus, eli aineisto tuottaa lisäkäsitteitä. Keräsin aineiston yhteen dokumenttiin ja käsittelin vastaukset laadullisen tutkimuksen prosessin mukaisesti.

Prosessi kuvattuna eri vaiheissa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78) :

1. Päätä mitä haluat tutkia ja tee vahva päätös
2. Litteroi, tai “koodaa” aineisto: Laadullisen tutkimuksen aineistosta todennäköisesti löytyy asioita, joita ei ole edes osannut ajatella. Valitaan kapea aihe ja pyritään saamaan siitä mahdollisimman paljon irti. a) Aukiluku, kymmenen vastauksen kokoami-

- nen yhteen ja niiden lukeminen. Vastausten sisältöön perehtyminen. 2b) Kaikki muu jää pois tästä tutkimuksesta. 2c) erottele saatu aineisto erilleen muusta aineistosta.
3. Luokittele, teemoita, tai tyypittele aineisto. Aineistosta määritellään luokkia ja laskeaan, montako kertaa ne esiintyvät ja aineisto esitetään taulukkona. Teemoittelun idea on etsiä aineistosta tiettyjä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Tyypittelyssä etsitään tyypiesimerkkejä.
 4. Loppuyhteenveto ja tutkimuskysymykseen vastaaminen ja raportointi.

Sisällön analyysin avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, jolloin siihen liittyy myös kritiikkiä. Tavoitteena on sanallinen ja selkeä tulos, ja hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto saadaan suhteellisen helposti järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten ja siksi sen perusteella tehtyjä tutkimuksia usein kritisoidaan keskeneräisyydestä. Tutkija voi kuvata tutkimusongelmaansa tarkasti ja analysoida terävästi, mutta siitä huolimatta mielekkäitä johtopäätöksiä ei synny, vaan tulokset esitetään järjestettynä aineistona, ikäänkuin tuloksena. Sisällön analyysi ja erittely on myös lähellä tilastollista tutkimusta ja se olisi silloin laadullisen sijaan määrällistä tutkimusta (Tuomi & Sarajarvi 2018, 89-90).

Sisällön analyysin prosessiin liittyviä termejä ovat *reduointi*, jolla tarkoitetaan sisällön pelkistämistä. Reduointivaiheessa tehdään haastattelun aukikirjoitus, siihen perehtyminen, vastausten pelkistäminen ja samankaltaisuuksien etsiminen. Pelkistämisen jälkeen havainnot *klusteroidaan* eli ryhmitellään arvotyyppeihin. Sen jälkeen tehdään *abstrahointi*, eli annetut merkitykset käsitteellistetään. Näiden jälkeen tutkimuksen tulokset perustuvat tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiiriseen ja pyritään käsittellisempään näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä. Teorialähtöistä sisällönanalyysiä kutsutaan *deduktiiviseksi* sisällönanalyysiksi, jossa analyysirungon muodostaminen voi olla väljä. Ylä- ja alaluokilla kuvataan erilaisia ilmiöitä, joita tulkitaan. Käsitteistä muodostetaan *kategorioita* ja niille etsitään sisältöä. Aineistosta lasketaan kuinka monta tutkittavaa ilmaisee saman asian, eli aineisto *kvantifoidaan*. Kvantifioinnissa lasketaan kuinka

monta kertaa esiintyy ja kuinka moni käytti samoja arvotyyppejä ja näin aineistoa voidaan saada yleiseen muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98-99).

Aineiston analyysissä lähdetään siitä, että aineiston tyypit eivät ole etukäteen sovittuja, tai harkittuja. Teorialähtöinen tutkimus kuvailee mallin ja määrittelee jonkin tunnetun mukaisesti johonkin tunnettuun teoriaan nojautuen, jossain uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80 - 82). Tutkimuksessani käytettävä aineisto perustuu teoriaan flow'sta, arvoista, arvojen muuttumisesta, ihmisen kehityksestä ja niin edelleen. Teoriani arvojen muuttumisesta olettaa, että ihminen on jollakin tavalla kokenut jotain, josta saa vielä aikuisena motivaation lähteä opiskelemaan ja että opiskelemalla koetun kehityksen myötä arvot muuttuisivat.

Tutkimukseni ei ole temaattinen analyysi, koska siinä analysoitavasta aineistosta tehdään käsitekarttoja. Temaattinen analyysi on lähellä teorialähtöistä analyysiä ja psykologiassa suhteellisen usein käytetty menetelmä, jossa tulokset esitetään teemoina. Periaatteessa olisin voinut valita temaattisen analyysin, mutta minulla koska minulla oli jo viitekehys ja teoria tutkimukselleni - arvotutkimus, Schwartz ja Rokeach perustana ja en pyrkinyt saamaan arvoille, tai arvotyypeille uusia käsitteitä, tutkimukseni ei ole tehty temaattisella analyysillä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104-105).

5. AIKUISOPISKELIJAN ARVOT

Lähetin sähköpostilla kyselyn tuttavapiiristäni kaikille heille (noin 30 ihmistä), joiden tiesin opiskelleen uuden tutkinnon, jatkotutkinnon, tai jonkun muun opintokokonaisuuden viimeisen neljän vuoden aikana ja heidän ollessaan kronologisen iän määritelmän mukaisesti elämänvaiheessaan aikuisen elämän alkuvaiheessa ja keski-ikäisiä, 28-52-vuotiaita (Levinson 2008, 6). Arvoja tulee mielestäni pystyä arvioimaan jo koettujen elämäkokemusten kautta ja avulla ja aikuiskasvatustieteessä ja sen tutkimuksessa reflektio eletystä elämästä on vahvasti läsnä. (Valleala 2007, 57-58). Sähköpostin lisäksi keskustelin haastateltavien kanssa arvoista ja arvojen merkityksestä jokapäiväisessä elämässä. Keräsin saamistani vastauksista yhteenvedon ja analysoin ne teoriaosuuteen pohjautuen.

Tutkimusjoukkoni koostui etniseltä taustaltaan suomalaisen joukon aikuisia ja heidän arvojaan suhteessa aikuisopiskeluun. Vastausten perusteella toivoin saavani käsityksen tutkimusjoukkoni elämää ohjaavista arvoista, sekä mikä heidän kokemuksensa on aikuisopiskelun vaikutuksesta arvoihin. Kyselyajankohta oli kesä 2018 ja kysely oli laadittu niin, että kysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Laadin kysymykset niin, että ne olisivat mahdollisimman helppoja vastata, ja perustelu ensimmäiseen kysymykseen oli vapaaehtoinen. Kuten aiemmin mainitsin laadullisessa ja arvojen kokemuksen tutkimisessa ihminen voi joko välttää vastaamasta, tai vastaa itseään eniten miellyttävällä tavalla (Rokeach 1973, 27). Kysymykset ovat myös johdattelevia, toinen kysymys tarkentaa ensimmäistä kysymystä, ja kolmas kysymys vastaa itse päätutkimuskysymykseen. Näistä kolmesta toisiaan täydentävistä kysymyksistä tavoitteeni on löytää ilmiö ja oivaltaa sen merkitys. Tämä muodostaa laadullisen tutkimuksen hermeneuttisen kehän, jossa tulkitaan ilmiöiden merkitystä ja merkitysten oivaltamista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 31).

Dokumentoin vastukset taulukkomuotoon yhteen taulukkoon. Numeroin vastaajat informaation antajina taulukkoon järjestyksessä 1#-10#. Osa vastaajista vastasi kysymyksiin laajasti, osa lyhyemmin. Tutustuin vastauksiin ja yksinkertaistin vastauksen toiseen taulukkoon. Kolmannessa taulukossa keräsin yhteen arvot, jotka mielestäni vaikuttivat koulutukseen hakeutumisen. Pelkistin siis prosessin mukaisesti vastaukset siihen muotoon, että jäljelle jäivät vain sekä Rokeachin, että Schwartzin arvoja kuvaavat käsitteet. Luokittelin ja tyypittelin aineiston tietyiksi arvotyypeiksi. Hain arvotaulukoista vastaavuuksia ja merkityksiä vastauksille, joita kyselyssäni sain. Samalla pohdin fenomenologian mukaisesti, onko vastauksissa yhtäläisyyksiä omiin kokemuksiini ja miten vastaukset kehittyivät ensimmäisestä toiseen ja kolmanteen vastaukseen. Hain vastauksista elämän tapahtumia ja niiden merkityksiä, erilaisia kokemuksia mahdollisen motiivin taustaksi ja tein tulkintoja saaduista vastauksista.

Ensimmäinen kysymys oli “Onko aikuisen elämäsi aikana tapahtunut jotain sellaista merkittävää, joko yhteiskunnallista, tai henkilökohtaista, joka on saanut sinut harkitsemaan opiskelua, tai suorittamaan tutkinnon aikuisopiskelijana? Sain analyysistä listan syistä, jotka ryhmittelin eri arvojen perusteiksi, eli muodostin niistä yläluokkia. Toinen kysymys selkeytti niitä arvoperusteisia syitä, jotka vastaajat kokivat sisältöä tuottavaksi. Kolmas kysymys vastasi kysymykseen, oliko suoritetuilla opinnoilla ja sen kokemukseella vaikutusta vastaajan henkilökohtaiseen arvojärjestykseen.

5.1 Miksi hakeutua aikuisopiskelijaksi

Ensimmäisessä kysymyksessä vastaajat antoivat tietoa siitä, miksi he hakeutuivat aikuisopiskelijaksi. Vastaajien mukaan kaikilla heillä on elämää ohjaavia arvoja ja he kaikki olivat kiinnostuneita arvojen merkityksestä omassa elämässään. Aikuisopiskelijaksi lähtemisen päätekeijöitä vastaajillani olivat työttömyys ja sen uhka, kyllästyminen vanhaan työhön, kriisi henkilökohtaisessa elämässä, motivaation puute nykyisessä työssä, ja halu saada tehdä jotain uutta vielä työelämässä.

Vastaaja 2#: "Olen suorittanut aikuisena erityistason perheterapeutin tutkinnon (2005) ja johtamisen erikoisammattitutkinnon (2008). Molempien tutkintojen suorittaminen liittyi silloisen työn ja lisäosaamisen tarpeisiin. Vuonna 2014 aloitin opinnot Lapin yliopistossa, pääaineena hallintotiede. Nuo opinnot alkoivat avoimen yliopiston opintoina ja syynä oli täydellinen kyllästyminen julkisen sektorin hallinnon johtamiseen. Olen ollut esimiehenä/johtajana julkisella sektorilla viimeiset 13 vuotta. Koin, että sain opintojeni kautta paljon ymmärrystä siihen, miten isoja hallinto-organisaatioita johdetaan ja miten niitä voisi johtaa fiksummin, tehokkaammin ja kaikin puolin järkevämmin. Opinnot kuitenkin keskeytyivät avioeroni myötä ja samalla hukkasin täydellisesti motivaation julkisen sektorin hallintotyöhön ja sen pohtimiseen. Hukkasin ylipäättään työmotivaation, kun avioeron lisäksi käsiteltävänä oli monen vuoden aikana kertynyt vakava työuupumus. Nyt 2017-2018 suoritin valmiille perheterapeuteille suunnatun vuoden täydennyskoulutuksen eli sain paripsykoterapeutin pätevyyden. Tämän tutkinnon suorittamisen taustalla oli edellä mainitsemani suuri henkilökohtainen kriisi (avioero ja työuupumus) ja pohdinnat siitä, mitä haluan tulevaisuudessa oikeasti työkseni tehdä."

Vastaaja 3# "Aloin harkitsemaan alan muutosta, koska en kokenut aikaisempaa alaa itselleni sopivaksi tai kiinnostavaksi, mitään erikoisempaa tapahtumaa ei ole, joka olisi vaikuttanut".

Työn merkitys koulutukseen hakeutumisen syyksi on kaikilla vastaajilla selkeästi pääsyy. Epävarmuus tulevaisuudesta, meneillään olevat yhteistoimintaneuvottelut ja motivaation puute nykyiseen työhön olivat syynä kaikkien vastaajien koulutukseen hakeutumisessa. Toisena arvona valta-arvot näkyivät kolmen vastaajan vastauksissa ja esimerkiksi uranäkymät vaikuttivat päätökseen aloittaa opiskelu.

Vastaaja 7#: "Henkikökohtaisesti olin jo hyvin kyllästynyt työhöni ja koin, ettei urallani ole etenemisvaihtoehtoa/työpaikan vaihtomahdollisuutta ilman ylempää korkeakoulututkintoa".

Vastaaja 8#: Tuli tarve tehdä jotain uutta ja elämä muutenkin kaipasi piristystä. Urheilusta myötä, liikunta-ala oli ns. luonnollinen vaihtoehto. Tuli tarve turvata tulevaisuutta ja miettiä mitä ihan oikeasti haluaisin tehdä.

Rokeachin mittariston (1973, 28) mukaan työn merkitys ja muutostarve työn suhteen kuvastaa päätearvoista, eli tavoiteltavista arvoista, yhteiskunnallista arvostusta ja pystyvyyttä, sekä instrumentaaliarvoista kunnianhimoa ja kyvykkyyttä. Vaikka työ itsessään ei ole Rokeachin arvomittaristossa, niin nämä kuvastavat työuraan liittyviä ilmiöitä. Itseohjautuvuus on arvokartassa lähellä muutoshalukkuutta, mikä näkyi kaikissa vastauksissa (Schwartz 2012, 9). Muutosvalmiuksen pääulottuvuuden suuntaa ohjaavat arvoissa itseohjautuvuus ja virikkeisyys, jotka ovat hyvin lähellä toisiaan. Niiden tyyppiä arvona ovat uutuus, haasteet elämässä, itsenäinen ajattelu, toimintojen valitseminen, luominen ja tutkiminen. Arvojen pääulottuvuuksista säilyttäminen on täysin vastakkaisessa suunnassa, eli kaukana arvokartassa, jolloin turvallisuus ja perinteet ovat kaukana vastaajien arvoista. Tulkitsemän tämän niin, että ne ihmiset, jotka hakeutuvat opiskelemaan aikuisena eivät pelkää rikkoa perinteitään ja ovat valmiita muutokseen. He ovat rohkeita parantaakseen hyvinvointiaan ja kehittäkseen itseään opiskelemalla joko täysin uutta alaa, tai syventämällä osaamistaan uudella alalla.

Schwartzin arvokartan (2012, 9) mukainen universalismi ja hyväntahtoisuus itsensä ylittämisen pääulottuvuuden ääripäässä näkyivät kahden vastaajan vastauksessa. Nykyisen työn näkymät ja yleinen epävarmuus olivat aiheuttaneet toiselle tarpeen sekä hyödyntää aiempaa insinööritaustaa uusien ja luontoarvoja korostavien teknologioiden kehittämiseen. Tämä vastaaja opiskeli työnohessa toisen diplomi-insinöörin tutkinnon, jotta voisi kehittää yhteiskuntaa eteenpäin ympäristötekniikan alalla. Arvotyyppien määritelmässä ja arvo-osioissa nämä ovat kaikkien ihmisten hyvinvointi, luonnon ymmärtäminen, arvostaminen, suvaitseminen ja suojeleminen. Hyväntahtoisuudessa sellaisten ihmisten hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen, joiden kanssa ollaan usein henkilökohtaisessa kontaktissa.

Vastaaja 5#: Huonommat ajat olivat tulossa. Siksi ajattelin, että alan vaihto voisi olla hyväksi epäilytti, että pystyykö Oulun seutu työllistämään kaikkia IT-alan ihmisiä, siksi mielessä hiipi alanvaihto. Kun olin pohdinnoissa päätyntynyt, että voisin vaihtaa alaa, oli yhtenä lähtökohtana se, että elämässä voisi tehdä jotain "hyvää". Siksi ympäristötekniikka tuntui hyvältä vaihtoehdolta.

Itsensä korostaminen, valta, suoriutuminen ja mielihyvä näkyivät kolmen vastaajan vastuksissa. Heitä motivoi uralla eteneminen, nykyinen työ ei enää motivoinut ja halua oppia ja edetä uralla vaikutti päätökseen lähteä opiskelemaan.

Vastaaja 6#: "Ensin sain uusia vastuualueita, joihin halusin saada teoriataustaa työn tueksi. Sitten työtehtävät muuttuivat tylsiksi ja opiskelu toi älyllistä haastetta päiviin. Eli kyllä."

5.2 Kokemuksen vaikutus arvoihin

Toinen kysymys vastaa siihen, onko tämä kokemus vaikuttanut arvojärjestykseen. Hyväntahtoisuusarvot muodostivat selkeän ryhmän, jossa perhe, rakkaus, terveys, onnellisuus ja auttaminen näyttäytyvät tärkeimpinä elämää ohjaavina arvoina. Näistä arvoista rakkaus ja terveys ymmärretään eri kulttuureissa eri tavoin, joten ne eivät edusta Schwartzin määritelmiä arvo-osioissa, mutta kuuluvat selkeästi hyväntahtoisuuden arvotyyppeihin.

Vastaaja 2#: "Sekä avioerolla ja työuupumuksella että kaikilla koulutuksilla on ollut vaikutusta arvomaailmaani. Ennen viimeisintä koulutustani voin todella huonosti ja koko arvomaailmani ja elämänpohdintani oli sekaisin. Pariterapiaopinnot ja oma terapia ovat selkeyttäneet käsitystäni elämäni suunnasta: mitä haluan tältä elämältä, mitä en halua ja mitä haluan työelämältä. Työni on ollut aina äärimmäisten ilmiöiden ja ihmillisen pahuuden kanssa työskentelyä. Vuosien aikana ihmiskuvani on muuttunut

todella synkäksi. En ole juuri luottanut ihmisiin ja avioeron kokemusten jälkeen luotan ihmisiin vielä vähemmän (jos se enää on mahdollista). Olen hyvin tarkka sen suhteen, keiden seurassa olen ja mitä itsestäni kerron ja viihdynkin enimmäkseen yksin. Arvo-maailmassa ehdottomaan kärkeen (ohi työn, joka oli ennen yksi tärkeimpiä arvoja) ovat nouseet omat lapset, lapsuuden perhe (erityisesti isosiskoni tuki) ja läheiset ystävät. Työn osalta minulle kirkastui, että haluan tehdä mieluummin ihmisten auttamistyötä kuin hallinnollisen johtajan työtä. En valitettavasti voi juuri nyt irtaantua hallinnollisen johtajan työstä, mutta voin tehdä sen rinnalla terapiatyötä sekä perheiden että pariskuntien kanssa. Olen myös saanut tehdä tutkimusta terapiatyön saralta, mikä on toinen intohimoni (siis lukeminen ja tiedon etsiminen).”

Vastauksissa näkyi vahvasti itseohjautuvuus, vapaus ja universalismi. Valta-arvojen merkitys näkyi yhden vastaajan kohdalla siten, että hän halusi laajentaa osaamistaan toiseen maisteritutkintoon parantaakseen uramahdollisuuksiaan ilman varsinaista suoraa uhkaa työpaikan menettämisestä. Muiden yhdeksän vastaajan vastauksissa näkyivät työelämän epävarmuus, tai loppuunpalaminen nykyisessä, tai aiemmassa ammatissa. Opiskelu antoi sisältöä elämään, paransi tulevaisuuden näkymiä ja toi vapauden tunnetta aiempien valta- ja suoriutumisarvojen tilalle. Virikkeisyyden arvo näkyi kahden vastaajan arvojärjestyksessä nousujohteisena.

Vastaaaja 8#: “En tiedä onko iän mukanaan tuomaa, mutta elämänarvot ovat menneet uusiksi. Epävarmuus töissä on opettanut että asiat kyllä järjestyy, eikä työ ole kaikki kaikessa. Teen sitä mikä tuntuu oikealta, raha ei ole ykkösmotivaattori vaan työn mielekkäys.”

5.3 Opiskelun vaikutus arvoihin

Vastaajista vain yksi koki, että aikuisena opiskeltu uusi tutkinto ei vaikuttanut arvoihin. Hän oli kokenut jo aiemmassa lukion jälkeisessä opiskelussa tieteen arvostuksen heräämisen, joten toisen akateemisen tutkinnon suorittaminen ei muuttanut arvojärjestystä.

Vastaaja 6#: "Varsinaisesti tällä aikuisopiskelulla ei ollut, koska tämä oli jo toinen tutkinto. Ensimmäisen korkeakoulututkinnon myötä arvostus laajempaan teoriapohjan osaamiseen sekä tietynlaiseen sivistykselliseen osaamiseen tuli jo. Toisen tutkinnon myötä lähinnä voimistui ajatus, että opiskelupaikalla on väliä; taso vaihtelee todella paljon."

Rokeach (1973) instrumentaaliarvot peilautuvat vastaajien vastauksissa. Opiskelu vaikutti heidän arvoihinsa ja vastauksissa korostuivat hyvä elämä, mielenrauha ja tasapainohakuisuus. Suoria arvoja vastauksista löytyi; rohkeus, itsenäisyys, kyvykkyys, rehellisyys, vastuullisuus ja avarakatseisuus. Turvallisuuden tunne parani ja tulevaisuus näyttäytyi positiivisempana. Myös perheen merkitys ja auttaminen näkyivät merkitykseltään järjestyksessä tärkeämpänä, kuin aiemmin. Terveiden merkitys on noussut ja valta-arvot vähentyneet opiskelun myötä. Myös vapaus jollakin tapaa mainittuna näkyi kahden vastaajan arvoissa kasvaneena merkitykseltään. Opiskelu on tuonut vapautta valita elämän suuntaa, sekä luottamusta tulevaisuuteen, elämän halutaan olla mielekästä ja suorittamiseen liittyvät arvot menettävät merkitystään. Rokeachin (1973) mittariston instrumentaaliarvona näkyy myös rohkeus. Opiskelun tuoma turvallisuus (Scwartz 2012) näkyy toimintaan liittyvänä arvona niin, että rohkeus lähteä opiskelemaan on synnyttänyt turvallisuuden tunnetta (vastaaja 8#). Itsekontrolli ja kyvyt haluttiin käyttöön siinä, että on opittavissa uutta ja oma uusi tavoite opinnoissa saavutetaan. Kunnianhimo ja vastuullisuus uudesta tulevaisuudesta näkyivät toimintaa ohjaavina instrumentaaliarvoina (Rokeach 1973).

Vastaaja 1#: “Kyllä. Aloin ajattelemaan mitä todella haluan ja mikä on todella tärkeää ja merkityksellistä itselleni ja muille. Mitä minä voin ja haluan panostaa, sekä vapaus vs raha. Arvostan enemmän valinnanvapautta, hyvää elämän laatua, riittävää vapaa-aikaa ja sitä että koen itseni tarpeelliseksi. Raha ei ole pääasia.

Vastaaja 7#: Kyllä, arvoni ovat muuttuneet työn vaihtumisen myötä. Nykyisin arvostan enemmän vapautta, vastuuta ym. opiskellessa joutuu ajattelemaan laajemmin ja etsimään tietoa, eli opiskelu laittoi pohtimaan myös arvoja ja arvojärjestystä.”

Vastaaja 8#: “Enää en pelkää hypätä ns.tyhjän päälle työtä ajatellen, YT:t tulee ja menee. Oma terveys on noussut tärkeimmäksi asiaksi, yritän olla ressaamatta asioita joihin en voi vaikuttaa.”

Vastaaja 9#: “Universaalit arvot, vapaus ja yhteisöllisyys. Perhe ja terveys. Raha ja työ tulevat vasta viimeisenä.”

Vastaaja 10#: “Kyllä oli. Sain uuden elämän ja merkityksen työlleni. Palkka pieneni, mutta työn mielekkyys on tärkeämpi. “

Schwarzin (2012) pääulottuvuus itsensä korostaminen, ja arvotyypeistä hedonismi, eli omakohtainen mielihyvä ja itsensä korostaminen jonkin ammattialan kautta tuli näkyviin yhden vastaajan kommentissa. Hän koki, että joku ihmisryhmä pystyy toista paremmin vaikuttamaan ihmiskunnan tulevaisuuteen ja sen näkymiin. Tämä kuvasata myös valta-arvoja, jotka hyvin lähellä mielihyvän ja suoriutumisen arvoja. (Schwarz 2012, 9.) Rokeachin (1973) mittaristossa tämä kuvastaa instrumentaalivarvossa kunnianhimoa ja vastuullisuutta. Näiden päätearvoja olisivat yhteiskunnallinen arvostus ja kansallinen turvallisuus.

Vastaaja 5#: “Kyllä ympäristöalaa opiskellessa tuli vakuuttuneeksi siitä, että merkittävät ympäristöratkaisut tehdään "insinöörien" toimesta. Se miten kaikki suunnitellaan

ympäristönäkökulmasta ratkaisee sen, miten suuret massat ottavat ympäristöystävällisempää tekniikkaa käyttöön. Työpaikalla ollaan aika paljon pyritty ihmisten osallistamiseen ympäristötyöhön. Tällä on sikäli merkitystä, että saadaan ympäristöystävälliset tuotteet ja elintapa, asenneilmapiiri näihin suotuisemmaksi. Sitten kun suotuisassa ilmapiirissä on tarjolla ympäristölle parempia tuotteita, ihmiset ovat valmiita niistä myös maksamaan hiukan enemmän. Ympäristön tilaa saadaan paljon parannettua kombinaatiolla, jossa osittain lainsäädäntö pakottaa ja ihmisten asenneilmapiiri haluaa ympäristöystävällisiä tuotteita. Tällöin yhtiöt alkavat niitä tarjoamaan. Eli tavallaan uskon siihen mitä opiskelin, mutta uskon myös ihmisten "peruslaiskuuteen", eli suuret massat saadaan vasta pitkän ilmapiirin muutoksen jälkeen muuttamaan tapojaan."

6. POHDINTA

Vahva itseohjautuvuus kuvastaa parhaiten tutkimusjoukostoni havaitsemaani ilmiötä heille yhteisenä arvona. Aikuisopiskelijalle tärkeää on muutoksen alku - nykyisen työn stressaavuus, epävarmuus alalla, kylläntyminen ja kunnianhimo ohjaavat päätöstä lähteä opiskelemaan aikuisessa iässä, olipa kyse sitten jatko-opiskelusta, tai kokonaan uudesta alasta. Kaikki vastaajat vastasivat vähintään yhteen kysymykseen arvojen vaikuttavan valintaansa liittyen aikuisopiskeluun. Näin voin todeta, että arvot todellakin vaikuttavat elämässämme niin, että ihminen hakeutuu opiskelemaan aikuisella iällä. Muutoksen paine, halu, toive, tai onnellisuuden tavoittelu ovat vahvasti tunteena läsnä tässä tehdyssä valinnassa, toimintaa ohjaamassa.

Tutkimus voidaan jäsentää tutkimuksen etiikan näkökulmassa neljään eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on eettisen kysymyksen olemassaolon tunnistaminen. Tutkijan kyky nähdä eettiset kysymykset on tutkijalle oleellinen taito, joka ei välttämättä kehity itsestään. Eettiset kysymykset on tunnistettava, jotta ne voidaan tehdä näkyviksi ja ottaa yhteisen pohdinnan aiheiksi (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 27). Toinen vaihe on eri vaikutusten punnitseminen ja miten eri vaihtoehdot painottuvat myös tutkimuksen tuloksissa, ja mitä vaikutuksia niillä voi olla esimerkiksi asianosaisiin. Kolmannessa vaiheessa on sitouduttava eettisen toiminnan toteuttamiseen ja arvohierarkian eettiseen "puhtauteen". Neljännessä vaiheessa tutkija joutuu pohtimaan ulkopuolelta tulevia paineita ja arvioimaan niiden vaikutusta. Näitä voivat olla esimerkiksi esimies, yliopisto, yhteiskunta, ministeriö, oma henkilökunta, tutkijakollegat ja tiedeyhteisö. Tutkijan tulee toisaalta pystyä itsenäiseen eettiseen pohdintaan, mutta toisaalta hän ei voi sivuuttaa muiden näkemyksiä ja mielipiteitä. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 28).

Tässä tutkimuksessa oli tärkeää jo olemassa oleva tieto arvoista ja arvoteorioista. Eri tieteenalojen tutkimukset tuovat uskottavuutta näin herkälle alueelle, kuin arvojen

tutkiminen on. Sisimpien ajatusten ja todellisten arvojen paljastaminen tämän tutkimuksen pohjaksi ei ole kaikille helppoa ja tutkimuksen luotettavuutta voi kyseenalaistaa myös totuuden merkityksessä - vastaako haastateltava totuudenmukaisesti, vai kaunisteleeko hän vastauksia. Vastausten perusteella kuitenkin koin ja tulkitin, että vastaajat olivat rehellisiä vastauksissaan, tämä näyttäytyi johdonmukaisuutena vastausten välillä. Kahdelle vastaajalle tiesin jo kyselyä lähettäessäni, että en tule saamaan vastausta. Heille arvoista ja omimmista ajatuksista puhuminen ei ole ollut aiemminkaan helppoa, saati niiden avaaminen kirjalliseen muotoon tutkijan tietovarastoon. Toisaalta aikuis-koulutus tuo myös onnistumisen tunnetta ja päätin kuitenkin yrittää myös heidän kohdallaan saada vastauksen. Tutkijan asenteella on myös eettinen merkitys - pitää pohtia myös sitä, onko tarpeen onkia vastauksia heiltä, jonka persoona ei ole avoin kokemuksen jakamiselle.

Tieteen tekemisen kannoista behavioralismin ja instrumentalismien vastainen kanta on kognitivismi, joka tunnustaa totuuden tavoittelun mahdolliseksi ja inhimilliseksi toiminnan muodoksi myös silloin, kun tutkimuksen tavoitteet ja tulokset eivät olisikaan suoraan käytännössä merkityksellisiä (Raatikainen 2006, 103). Ainakin osa tieteellisestä tutkimuksesta on kiinnostunut hyväksymään hypoteeseja ja teorioita tosina, hylkäämään niitä epätosina, tai pidättäytymään arvostelemasta niiden suhteen. Kuitenkin on huomattava, että tutkijan objektiivinen asenne mahdollistaa arvovapaan tieteen tekemisen ja tutkijalla on moraalinen velvollisuus pitää omia intohimoja herättävät ja omia arvoja lähellä olevat asiat erillään tutkimuksesta. Tämä on tavoittelemisen arvoinen asia ja mahdollista myös ihmistieteissä. (Raatikainen 2006, 104-105).

Koin tämän tutkimuksen tekemisen erittäin mielenkiintoiseksi ja haastavaksi. Tieteellisen tutkimuksen luotettavuuden, eli validiteetin yhtenä mittarina on tutkimuksen toistettavuuden, relibilibiteetin toteaminen. Jos pystyisin osoittamaan aikuiskasvatustieteiden tutkimuksessa sen, että opiskelu muuttaa arvoja johonkin haluttuun suuntaan, sillä voisi olla tieteellistä arvoa tutkimuskysymyksenä. Voidaanko aikuiskoulutuksen avulla muuttaa ihmisten, kansalaisten, yhteiskunnan arvoja valta-arvoista universaaleihin luontoar-

voihin esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja vapauden viitekehyksessä? Tässä tulee tietysti vastaan tieteen etiikka, voiko tutkimustuloksia käyttää yhteiskunnallisiin päätöksiin ja muuttaa jotain vallitsevaa olotilaa. Tieteen eettinen paradoksi onkin, että kaikkea uutta tietoa pitää pystyä tutkimaan, vaikka seuraukset voivat olla vahingollisia. Aikuiskasvatukseen liittyvästä arvojen muuttumisen liittyvästä tutkimuskysymyksestä voi myös tulla poliittinen ja voidaan esimerkiksi olettaa, että tiedon lisääntyessä vahva parlamentaarinen demokratia nousee Suomessakin entistä suurempaan arvoonsa. Tällöin tutkijan moraalinen velvollisuus on aktiivisesti tutkia oman tutkimuksensa mahdollisia eettisiä ongelmia (Raatikainen 2006, 105). Myös tieteen merkitys sen rahoittajille ja riippumattomuus ulkopuolisesta rahoituksesta on yksi iso eettinen haaste.

Tutkija joutuu usein pohtimaan otoskokoja tutkimuksen laadun (suuri otoskoko) ja resurssien (aika ja muut rajalliset resurssit) välillä. Tutkija joutuu myös perustelevaan, millä perusteella juuri nämä otoksen yksilöt on valittu vastaamaan kyselyyn. Otskoon tulee olla tarpeeksi edustava, ja siksi satunnaisotanta tulisi olla peruslähtökohta, valintaa ei voi tehdä pelkästään nopeuden, tai helppouden perusteella (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 70). Tästä arvoihin ja aikuiskoulutukseen liittyvästä kysymyksestä olisi mielenkiintoista tehdä laaja, noin sadan vastaajan kysely.

Arvo on päämäärä ja elämän mittaisen matkan tavoite, siksi arvoista syntyvä identiteetti ei suoraan näy näissä vastauksissa. Tämän tutkimuksen perusteella voin tutkijana olla samaa mieltä siitä, että muutoksen seurauksena arvon merkitys on päämäärä ja tavoiteltava asia mieluummin, kuin onnellisuuden, tai hyvän elämän komponentti tässä hetkessä. Lisäksi aikamme yhteiskunnalliset olosuhteet vaikuttavat arvojen järjestykseen. Yleinen turvallisuus, vihreät arvot ja tasa-arvo näkyvät vastauksissa. Lisäksi maamme hyvinvointi näkyy vastauksissa siten, että universaali- ja hyväntahtoisuusarvot ovat korkealla. Valta-, virikkeisyys- ja suoriutumisarvojen puuttuminen voi olla osoitus siitä, että vastaajien luottamus omaan elämäntilanteeseen on vahvalla perustalla. Jotkut vastaajista kommentoivat jälkepäin, että ”olipa vaikea tehtävä”, tai ”eipä näitä ole tullut aiemmin mietittyä” ja valmis listaus olisi voinut auttaa vastaajaa löytämään hake-

mansa arvon. Toisaalta oli mielenkiintoista nähdä, että arvoja on paljon erilaisia ja samaa arvoa voi kuvata suomenkielessä monin eri tavoin ja sanoin.

Koen, että aikuisopiskeluun ja sen kehittämiseen kannattaa yhteiskunnassa panostaa. Pääsääntöisesti aikuisopiskelijaksi hakeutuvilla on elämäntilanne muotoutunut jo siten, että se mahdollistaa opiskelun niin ajankäytöllisesti kuin taloudellisestikin. Tällöin opiskelusta voi ”nauttia” enemmän ja opintoja ei vain suorita siten, kuin ensimmäisen tutkinnon aikana.

Kokemukset esimerkiksi turvallisuuden ja vapauden suhteen voivat helpottaa stressiä, vaikuttaa onnellisuuteen ja luoda uskoa tulevaisuuteen. Jos aikuisten arvot saataisiin ohjattua tiettyyn suuntaan, sillä olisi yhteiskunnallista merkitystä. Arvotutkimus on kokonaisuus ja sen ilmiöitä tulee mielestäni tarkastella monesta näkökulmasta. Poikkiteollinen näkökulma psykologiaan ja filosofiaan nähden avasi arvoteorioita suuntaan, joita kasvatustieteitä opiskellessani ei ole aikaisemmin tullut vastaan näin laajasti. Arvot ja asenteet ovat filosofian alue, joiden teoriaa opetussuunnitelmassakin voisi tuoda laajemmin esille jo peruskoulun alaluokilta lähtien, koska koulun rooli kasvattajana on merkittävä. Itse toivon saavani jatkaa tämän aiheen parissa myös tulevissa opinnoissani. Jatkotutkimusaiheena aikuiskasvatustieteen parissa haluaisin laajentaa tutkimusjoukon kokoa ja analysoida sekä määrällisen, että laadullisen tutkimusmenetelmän keinoilla.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Arnett, J. 2000. Emerging Adulthood, A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55 (5). 469 - 480.

Aspinwall, L.G. & Staudinger, U.M. 2006. Ihmisen vahvuuksien psykologia: Kehittyvän tutkimuskentän kysymyksiä. Teoksessa L.G. Aspinwall & U.M. Staudinger (toim.) *Ihmisen vahvuuksien psykologia*. Helsinki: Edita, 31.

Backman, J. 2010. Heidegger ja fenomenologian asia. Teoksessa T. Miettinen, S. Pulkkinen & J. Taipale (toim.) *Fenomenologian ydinkysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus. 66.

Bagnall, R.G. 2010. The Ethics of lifelong learning and its implications for values education. Teoksessa D. N. Aspin & J. D. Chapman (toim.) *Values education and lifelong learning*. The Netherlands: Springer

Bardi, A. & Schwartz, S. H. 2003. Values and Behavior: Strength and Structure of Relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(10), 1207–1220.

Berscheid, E. 2006. Ihmisen suurin vahvuus: Toiset ihmiset. Teoksessa L. G. Aspinwall, & U. M. Staudinger (toim.) *Ihmisen vahvuuksien psykologia*. Helsinki: Edita. 53.

Carver C.S. & Scheier M.F. 2006. Kolme ihmisen vahvuutta. Teoksessa L. G. Aspinwall & U. M. Staudinger (toim.) *Ihmisen vahvuuksien psykologia*. Helsinki: Edita. 96-102.

Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tallinna: Raamatutrukikoda.

Csikszentmihalyi, M. 2005 Flow elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu. Tallinna: Raamatutrukikoda.

Dunderfelt, T. 2011. *Elämäntutkimuspsykologia*. Helsinki: WSOY.

Elder, G.H. & Giele, J. 2009. Life Course Studies. Teoksessa G. H. Elder & J. Z. Giele (toim.) *The Craft of Life Course Research*. New York: The Guilford Press. 1-24.

Heikkinen, H. L.T., Huttunen, R., Niglas, K. & Tynjälä, P. 2005. Kartta kasvatustieteen maastossa. *Kasvatus* 36 (5). 340-354.

Hartimo, M. 2010. Teoksessa T. Miettinen, S. Pulkkinen & J. Taipale (toim.) *Fenomenologian ydinkysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus. 66.

Helkama, K. 2009. *Moraalipsykologia, hyvän ja pahan tällä puolen*. Porvoo: WS Bookwell.

Helkama, K. 2015. *Suomalaisten arvot – Mikä meille on oikeasti tärkeää*. Tallinna: Meedia Zone.

Himanka, J. 2010. Fenomenologia ja luonnontieteet. Teoksessa T. Miettinen, S. Pulkkinen & J. Taipale, J. (toim) *Fenomenologian ydinkysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus. 83.

Hirsjärvi, S. 1982. *Ihmiskäsitys kasvatustieteessä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hyvärinen, M. 2018. Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvaara (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. 16-32.

Hänninen, V. 2001. Lev Semjonovits Vygotski – Tietoisuuden kulttuurihistoriallinen kehitys. Teoksessa V. Hänninen, J. Partanen, & O-H. Ylijoki (toim.) *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä*. Tampere: Vastapaino. 82–98.

Isen, A.M. 2006. Myönteinen tunne ihmisen vahvuuden lähteenä. Teoksessa L. G. Aspinwall & U. M. Staudinger (toim.) *Ihmisen vahvuuksien psykologia*. Helsinki: Edita. 186-187.

Jyväskylän yliopisto, Koppa. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimustrategiat/etnografinen-tutkimus>. (Luettu 20.10.2018.)

Kansanen, P. 1996. Kasvatuksen eettinen luonne. Teoksessa P. Pitkänen (toim.) *Kasvatuksen etiikka*. Helsinki: Edita. 13-20.

Latomaa, T. 2012. Onko kokemuksen (psykologinen) tutkimus tiedettä? - tieteenteoreettinen, vai tieteenpsykologinen kysymys. Teoksessa L. Kiviniemi, K. Koivisto, T. Latomaa, M. Merilehto, P. Sandelin ja T. Suorsa (toim.) *Kokemuksen tutkimus III, Teoria, käytännön tutkija*. Tampere: Juvenes Print. 289-315.

Levinson, D.J. 1986. A Conception of Adult Development. *American Psychologist* 41(1), 3-13.

Marin, M. 2001. Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa*. Tampere; Gummerus Kirjapaino Oy. 37.

Miettinen, T. Pulkkinen, S. & Taipale, J. 2010. Johdanto. Teoksessa T. Miettinen, S. Pulkkinen & J. Taipale (toim.) *Fenomenologian ydinkysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus.

Ojanen, M. 2018. *Onnellisuuksien oivaltaja, mitä tiede kertoo onnesta?* Jyväskylä: PS-kustannus.

Panzar, E. 2007. Aikuiskasvatuksen toimintakentät. Teoksessa K. Collin & S. Paloniemi (toim.) *Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttinä*. Juva: WS Bookwell. 17 - 28.

Perttula, J. 2001. *Olenko onnellinen? Psykologista tunnustelua suomalaisen aikuisen onnellisuudesta*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Perttula, J. 2009. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa J. Perttula, J. & T. Latomaa. *Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen*. Tampere: Juvenes Print. 134-137.

Perttula, J. 2014. Fenomenologia aikuisen kehityksessä. Teoksessa K. Koivisto, J. Kukkola, T. Latomaa & Sandelin, P. *Kokemuksen tutkimus IV. Annan kokemukselle mahdollisuuden*. Vantaa: Hansaprint Oy. 73-74.

Pulkkinen, L., Fyrstén, S., Kinnunen, U., Kinnunen, M-L., Pitkänen, T., Kokko, K. 2003. *40 +: Erään ikäluokan selviytymistarina*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Puolimatka, T. 2004. *Kasvatus, arvot ja tunteet*. Helsinki: Tammi.

Raatikainen, P. 2006. Voiko ihmistiede olla arvovapaata? Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Hakapaino Oy. 104-105.

Rokeach, M. 1973. *The Nature of Human Values*. USA: Collier - Macmillan Canada Ltd.

Schwartz, S. 2012. An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. <https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc>. Online readings in psychology and culture. *International Association for Cross-Cultural Psychology*, 11 (2). (Luettu 21.10.2018).

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Turunen, K. 1993. *Arvojen todellisuus*. Jyväskylä: Atena kustannus.

Turunen, K. 1997. *Halut, arvot ja valta*. Jyväskylä: Gummerus.

Valleala, U-M. 2007. Oppiiko vanha koira uusia temppuja? Näkökulmia aikuisten opiskeluun ja oppimiseen. Teoksessa K. Collin & S. Paloniemi (toim.) *Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttinä*. Juva: WS Bookwell. 57-58, 66-67.

LIITE 1

Begin forwarded message:

From: Sari Backman <saripauliinabac@gmail.com>

Subject: Gradukysely aikuisopiskelusta!

Date: 24 May 2018 at 21.40.31 GMT+3

To: Sari Backman <saripauliinabac@gmail.com>

Hei, tiedän, että olet ollut aikuisopiskelija jossain vaiheessa viime vuosien aikana, siksi lähestyn sinua viestillä ja pyynnöllä osallistua graduni tutkimukseen.

Jatkan Kasvatustieteen (Aikuiskasvustiede) maisteriopinnoissa (LAY) kandityöni tutkimusta ihmisen inhimillisistä arvoista ja arvojärjestyksestä.

Olet jo ehkä vastannut aiempaan kyselyyn, tai olet valikoitunut uusi vastaaja graduni aiheesta aikuiskasvatusta ja koulutusta täydentävässä kysymyksessä.

Vaikuttaako aikuisopiskelu inhimillisiin arvoihin ja arvojärjestykseen?

Arvot ovat inhimillisessä elämässä ajattelua ja toimintaa ohjaavia asioita, ja sinulla voi olla tutkimukseeni hyviä kokemuksellisia näkökulmia.

Teen gradun Lapin yliopistossa kesän 2018 aikana ja kerään aineistoa toukokuussa 2018.

Haluaisitko osallistua aineistoon kirjoittamalla minulle lyhyesti vastauksen ao kolmeen kysymykseen?

Graduni aihe on: Aikuiskasvatuksen fenomenologinen tutkimus **koulutuksen vaikutuksesta arvoihin ja arvojärjestykseen.**

Päätutkimuskysymys on: Vaikuttaako aikuisopiskelu, tai aikuisena suoritettu tutkinto, ihmisen arvojärjestykseen?

Tätä kysymystä tutkin seuraavien kysymysten avulla, joihin toivon sinulta lyhyttä vastausta:

1. Onko aikuisen elämäsi aikana tapahtunut jotain sellaista merkittävää, joko yhteiskunnallista, tai henkilökohtaista, joka on saanut sinut harkitsemaan opiskelua, tai suorittamaan tutkinnon aikuisopiskelijana? (Vastaus kysymykseen "Miksi?", perustelu vapaaehtoinen)
2. Onko tällä kokemuksella ollut lähtökohtaisesti vaikutusta arvomaailmaasi ja arvojärjestykseen? (Vastaus kysymykseen "Miten, minkälainen"?)
3. Onko mahdollisesti ajan kuluessa suoritettulla tutkinnolla, ja mahdollisesti sen seurauksena muuttuneella toimenkuvalla, työllä, uralla, tai elämänalueella ollut vaikutusta elämäsi henkilökohtaisiin arvoihin? (Vastaus kysymykseen "Mitä"?)

Opiskelu voi olla vapaata sivistystyötä (uusi taito), uusi ala, tai aiemman alan korkeampi tutkinto, tai jokin opintokokonaisuus.

Arvoista yleisesti:

Yleisinä esimerkkinä elämänkaaren aikana muuttuneessa arvojärjestyksessä voi olla vaikkapa yhteiskunnassamme Haitin maanjäristys, joka vaikuttaa ihmiseen niin paljon, että hänen arvoissaan valta ja suoritusarvot menettävät merkitystä, ja humanistiset arvot

(auttaminen jne.) vahvistuvat. Toisena esimerkkinä voisivat olla tuotantoeläimet, joiden tutkittu huono kohtelu voi muuttaa arvoja niin, että lihansyöjä vaihtaa ruokavalionsa vegaaniksi (arvot: eläinten hyvinvointi, ilmasto jne.). Kolmas esimerkki arvojen muuttamisesta voisi olla vaikka koettu konkurssi, jolloin turvallisuuden tavoittelu nousee korkeimmaksi arvoksi ihmisen henkilökohtaisessa elämässä valta-arvojen sijaan.

Pyydän sinua pohtimaan hetken elämäsi arvojärjestystä ennen vastaamista, ja mahdollisesti aikuisena ihmisenä (Eriksson, 25v ikävuodesta lähtien) **koulutukseen hakeutumisen syitä.**

Toivottavast ehdit pohtia tätä ja auttaa tutkimuksessa.

Arvoista ja arvojen mittareista annan lisätietoa tarvittaessa.

Kiitos vastauksestasi! Käsittelen kaikki vastaukset nimettömänä, enkä tallenna niitä.

Arvoteoreetikkoja tutkimuksessani ovat mm. Shalom Schwartz ja Milton Rokeach.

t. Sari Backman / 0405728731